TOPLUM

HAFTALI... DERGİSİ

TOPLUM'UN HEDEFLERİ DEĞİŞMEDİ

okurlardan TOPLUM'A posta kutusu 160 Ulus ANKARA

(17 Nisan'ın anısına)

Enstitüye giriş

Yazılanlar dört kişiydiler ama, yalnız Orhan gidiyordu sınava... Birisinin babası çok varsıldı; dağda sürüleri vardı, «bu giderse, kim güdecek?» diye yollamadı. Bi risinin babası bağnazdı, «orada kızlarla oğlanlara hava çektiriyor larmış» diye razı olmadı. Öbürü, tam Orhan gibi çok yoksul bir ailenin çocuğuydu. Calışkandı, ilkokulu da iyi derece ile bitirmişti. Ama, sınav gününden bir gün ön ce anası ölmüştü. O acıyla yola çı kamazdı...

Babası Hasan Pehlivan'ın omzunda torba, evden çıktılar. Sarı--şın, şişman bir adamdı Hasan Peh livan. Güreşeceğim diye bir meslek sahibi olmamış, sağda solda dolaşıp durmuştu. Şimdi yaşlanmış, güreşemez duruma düşmüştü. Kır bekçiliği yapıyordu.. Oğlu Orhan da babasına benziyordu. Sarışın, kısa boylu ve büyükçe kafalıydı. Celâl Hüseyin'in yanında kö yün öküzünü güdüyordu. Bugün yerine, yüz kuruş verip, başkasını yollamışlardı..

Köyün ortasına varınca, Bakkal Hüseyin'le karşılaştılar.

— Nereye Hasan Ağa? diye sordu Hüseyin.

— Çocuğu imtihana götürüyorum. Gönen Okulu için...

Bakkal Hüseyin, Orhan'ı yukardan aşağı bir süzdü.

— Böyle olmaz ki, dedi. Yeleği eski, hem de kirli. Ayakkabıla rı da yırtık. Böyle imtihana almaz lar bunu. Bekleyin, ben bir eve ka dar gidip geleyim...

Bakkal Hüseyin, bir çift ayakkabı ve bir gömlekle geri döndü. Gömlek Orhan'a göre çok büyüktü; giyince kollarını kıvırdılar. Bü yük insan gömleği olduğu ilk ba kışta anlaşılıyordu... Ayakkabılar da kullanılmıştı ama, hiç olmazsa, yırtığı yoktu...

Ilçe, köylerine bir buçuk saat çekiyordu. Onlar biraz hızlı yürüdü ler, sınav zamanından önce vardılar. Sınav olacakları okulun önün de, kendilerinden önce gelenler de vardı. Hepsi de Orhan gibi, üs tü başı eski, yanık yüzlü köy çocuklarıydı...

Sınavdan çıktıklarında öğlen olmuştu. Doğru bir bakkal dükkâ nına gittiler, yirmi kuruşluk helva alarak, ekmek katığ edip, yediler.

....

Köyün öğretmeni getirdi, sınavı kazandığı haberini. «15 Eylülde gidip kaydettireceksiniz» dedi, babasına. Sevindiler. Belki onlar değin konu komşu da sevindi. «Fakir çocuğu, okusun, adam olsun. Sığırın sıpanın peşinde, yalınayak, başıkabak koşup durmasın» dediler.

Gidecekleri gün yaklaştıkça, çoklarının merakı ve ilgisi de artı yordu. O zamana dek köylerinden okumaya giden olmamıştı.. Herkes enstitülerin adını duyuyordu ama, gidip gören yoktu. Orhan'sa, bizzat gidip görecekti, orada oku yacaktı. Acaba nasıl bir yerdi? Orada nasıl okunur, neler yapılırdı?.

15 Eylül sabahı, tüm akrabaları, komşuları dolaşıp, ellerini öptü, gönüllerini aldı.. Komşuları Koca Muharrem,

— Hade emmim, dedi, hayırlısıyla oku.

Okurken boş durma, kendine mayışlı bir karı bul. Şimdiki zamanda tek mayış yetmez..

Amcasının tek atlı arabasıyla yola çıktılar.

Oğleye doğru Gönen Köyü'ne vardılar. Arabayı bir tanıdıklarının evine bırakarak, Enstitüye doğ ru yürüdüler..

Babası sıkı sıkı ten- bih ediyordu:

— Hangi partidensin diye so rarlarsa, Halk Partiliyim, dersin. Bunların hepsi Halkçıdır. Sakın De mokratım deme.,.

Büyük, ak yapıların bulunduğu yere gelince, kolu kırmızı bezli, sarı yüzlü, zayıf bir öğrenci karşıladı kendilerini. Okul Başkanıymış. Gelenle gidenle o ilgilenir miş. Önlerine düşüp idareye götürdü.. Ön duvarı sarmaşıklarla kaplı, büyük bir yapının kapısından girdiler. Salonda, uzun boylu, saçı dökülmüş, yaşlıca birisiyle karşılaştılar. Kendileriyle ilgilendi, odasına götürdü.. Köşede, büyük bir masanın gerisinde, esmer, uzun saçlı, kara, gür bıyıklı, hafif çil yüzlü birisi oturuyordu. Girenlere dikkatli dikkatli baktı.. Daha sonra, Okul Başkanından öğrendiklerine göre; esmer olan Eğitim Başı, saçsız, uzun boylu olan da Yardımcısıydı...

— Nerelisiniz? diye sordu.

— Kuyucaklı, dedi Hasan Peh livan.

Ozaman Eğitim Başı gülümsedi.

— Hasan Pehlivan değil mi? Kuyucaklı Hasan Pehlivan. Birkaç sefer güreşirken görmüştüm..

Sert sert, kesik kesik konuşuyordu.

— Evet beyim...

Yardımcı, Orhan'ın nüfus kâğıdını aldı, karıştırıp baktı.

— Eyvah, dedi, iki yaş küçük. Bu durumda kaydedemeyiz. On gün içinde büyütüp getirin.

Üzüntüyle geri döndüler.

Ertesi gün ilçeye giderek, mah kemeye başvurdular.

Ikinci kez gidişlerinde, Okul yolunda yine Okul Başkanı karşıladı kendilerini. Fakat bu başkasıydı. Esmer, girişkin birisiydi. Birlikte idareye gidip, Eğitim Başı Yardımcısı'na gerekli belgeleri ve rerek, kaydı yaptırdılar.. Yardımcı, Hasan Pehlivan'a, Orhan'ı göstererek.

— Nasıl, bu da güreşiyor mu? diye sordu. Biz Okulda ara sıra güreş karşılaşmaları yaparız..

— Güreşir ama, daha değil, dedi babası. Biraz daha büyüsün, kemikleri kalınlaşsın o zaman..

Çıkınca, Okul Başkanı depoya götürdü onları. Oradan, yazlık boz giysi, iç çamaşırı, çorap, potin ve kasket verdiler.. Oradan da Okulun hamamına gittiler. Hamam cı,

—Su soğuk, dedi, isterseniz, mutfaktan sıcak su getireyim.

— Istemez, ded Hasan Pehlivan. Benim oğlum soğuk suya alışkındır..

Okul Başkanıyla birlikte, Orhan'ı bir güzelce yıkayıp, temizle diler. Sonra Okulun verdiklerini giydirdiler...

MEHMET YALÇIN

(Tokmacık Ortaokulu, Yalvaç — ISPARTA)

CİLT: 3 SAYI: 53 20 NİSAN 1973

TOPLUMDA BU HAFTA
HABERLER / YORUMLAR

Gapak: Fahri Karagözoğlu

TOPLUM'DAN

Sevgili TOPLUM okuru,

«Tarih bir tekerrürdür» sözünün doğruluğuna inanır mısınız? Gelişen sosyal ve ekonomik koşullar içinde, tarihin tekrarlaması olacak iş değildir. Ama, gelişmiş ülkelerin geçirdikleri sosyal ve ekonomik aşamalara yıllar sonra ulaşan az gelişmiş ülkeler için, bu söz geçerli olabilir. Az gelişmiş bir ülke, örneğin endüstri atılımını, gelişmiş bir ülkeden 40 yıl sonra gerçekleştirmeğe çalışıyorsa, genel olarak 40 yıl öncenin koşullarını yaşıyor demektir; tarih kendini bu ikinci ülkede bir daha yaşatabilir.

Aslında, değinmek istediğimiz bu değildi. Tarihten hoşlananlara, 1930'lar Almanyası'nın, yıllar sonra, Nurenberg Mahkemesinde yapılan açıklamalarla gerçekliği kesin olarak anlaşılmış olaylarından söz etmek istiyoruz. Walter Funk, 1930 yılında, Alman iş çevrelerinin gözde adamlarından biridir. İş çevreleri tarafından, özel teşebbüs ile Nazi Partisi arasındaki bağlantıyı kurmakla görevlendirilmiştir. Nuremberg Mahkemesinde, o günleri şöyle anlatıyor:

«Sanayici dostlarım, partiye özel teşebbüs yolunu izletmek amacıyla beni Nazi hareketine katılmaya zorladılar. Ben, bana verilen görevi, Führer'i ve Partiyi şahsen etkileyerek, onlara özel teşebbüsün, iş adamlarındaki cesaretin, özgür teşebbüsün yaratıcı gücünün Partinin ana ekonomik siyaseti olmasını kabul ettirmeye uğraşarak yerine getirmeye çalıştım. Führer gerek benimle ve gerekse onu tanıştırdığım bellibaşlı sanayicilerle yaptığı konuşmalarda, kendisinin devlet ekonomisi ve «Plânlı ekonomi» denen şeyin düşmanı olduğunu sık sık ve tekrar tekrar belirtmiştir.» 1930'ların Almanyasında iş çevreleri, «solculrla mücadele edeceğini» bağıran; kulaklarına, kendilerini sendikalardan kurtaracağını fısıldayan Hitler'i bağırlarına bastılar; başbakanlığa gelmesi için ellerinden geleni yaptılar..

İş çevrelerinin dünyanın her yerinde ve her zaman uygulayageldikleri bir oyun, bir «çıkar oyunu» dur bu. Tarih güzel şey, değil mi? Hele de ders alınabiliyorsa..

TOPLUM
cuma günleri yayınlanır haftalık siyasi haber ve yorum dergisi

GAMAYA Gazetecilik Yayın Limited Şirketi adına Sahibi ve Genel Yönetmeni
Turhan ERKER

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Abdullah Emre İleri

TEL : 18 07 59

YÖNETİM YERİ : Meşrutiyet Cad. Hatay Sok. 10/15 Bakanlıklar - Ankara
HABERLEŞME : Posta Kutusu 160 Ulus Ankara

TOPLUM Dergisinin bu sayısı, Başkent Matbaacılık tesislerinde dizilmiş ve basılmıştır. Klişeler Emek Klişecilik'te yapılmıştır.
Dağıtım : Hür Dağıtım

ABONE
6 aylık (26 sayı) 65 TL.
Yıllık (52 sayı) 125 TL.
Yurt dışı (uçak) 190 TL.
ABD (uçak) 310 TL.

İLÂN TARİFESİ
Arka kapak (renkli) 5.000 TL. Arka kapak (siyah-beyaz) 4.500 TL.
Sütun cm. 50 TL.

TOPLUM

TÜRKİYE

Hükümet

Koltuklar nasıl dağıtıldı?

Hükümeti kurmakla görevlendirilen Ticaret Bakanı Naim Talû, pek de emeği geçmeden kurulan kabinesini, hiç beklenmiyen bir günde, TRT'nin bildirdiğinden bir gün sonra ve kamuoyunun beklediği günden bir gün önce, haftanın başında Pazar günü, geç saatlerde açıkladı. Bu yüzden TRT, kabinenin kurulduğunu ancak 22.45 haber bülteninde, televizyon ise yayınını uzatmak suretiyle gece yarısından 15 dakika sonra verebildi. Teknik olanakları sınırlı gazeteler, Pazartesi günkü sayılarına Naim Talû hükümetinin kurulduğuna dair haberi yetiştiremediler, sadece «Hükümetin bugün kurulması bekleniyor» başlıklı haberlerle okurlarının karşısına çıkmak durumunda kaldılar.

Naim Talû, hükümet listesini, Pazar gecesi saat 21.45'te basına açıkladığı için, gazeteler, hükümette yer alan bakanların kimlikleri konusunda da okurlarına bilgi verememişlerdi. Bu, çok partili demokratik düzene geçildiğinden bu yana bir tatil günü ve geç saatte açıklanan ilk kabine oluyordu.

Bakanları kimler seçti?

Hükümetin kurulmasında ve açıklanmasında meydana gelen bir başka özellik de bakanların Başbakan tarafından değil, hükümete üye vermeyi kabul eden partilerin genel başkanları tarafından tespit edilmiş olmasıydı. Bu yüzden Naim Talû çok rahat bir ortamda hükümetini kurmuş oluyordu. Hükümet programının hazırlanmasında da Talû'yu bekleyen güçlükler yoktu. Zira, bunun ana hatlarını da iki partinin genel başkanları tespit etmişler ve bir protokole bağlamışlardı. Talû'nun yapacağı tek şey, bu protokolde yer alan konuları biraz daha genişletmek, hükümetin izleyeceği iç ve dış politikayı bu sınırlar içinde sıralamaktı.

Melen hükümetinin Ticaret Bakanı Naim Talû'nun başkanlığında bir koalisyon hükümeti kurulması na karar veren AP ve CGP Genel Başkanları, başlıca iki şart ileri sürmüşlerdi. Bunlardan biri, hükümetin programına esas olacak konuların kendileri tarafından tesbit edilmesi, ikincisi de hükümette yer alacak bakanlar konusunda yine kendilerinin hazırlıyacakları listenin başbakan tarafından değiştirilmeden kabul olunması idi. Nitekim, hükümet kurulurken bu iki şarta uygun hareket edilmişti.

AP ve CGP genel başkanları, bu şartlarına uyulması konusunda Naim Talû ile kolay anlaşmışlardı, fakat özellikle kabinede partilerin kaç koltuğa sahip bulunacakları sorununda varılan sonuç böyle kolay olmamıştı. AP Genel Başkanı, parlamentodaki çoğunluğuna dayanarak yaptığı hesapta kendi partisine 16, CGP'ye 4 sandalya ayırmış, geri kalan 4 sandalyayı da bağımsız bakanlara bırakmıştı. CGP Genel Başkanı ise 24 bakanlıktan 4'ünü bağımsızlara bırakıyor, geri kalan 20 bakanlığı iki parti arasında eşit olarak dağıtıyordu. Feyzioğlu'ya göre, bu, alışılmış bir koalisyon hükümeti değildi, olğanüstü koşullardan olağan koşullara dönülmesini ve genel seçimlere gidilmesini sağlayacak, altı aylık bir «intikal hükümeti» idi. Bu gibi hükümetler kurulurken, bunlara partilerin parlamentodaki sandalya sayılarına bakılarak bakan verme sistemi uygulanmamalı idi.

İki genel başkan arasındaki tartışma bu yüzden çıkmıştı ve sonuca bakılırsa, Turhan Feyzioğlu, kendisine özgü müzakere usulüyle bu işten galip ayrılmıştı. Zira, Talû hükümetinde AP'nin 13 sandalyasına karşılık CGP'nin 6 sandalyası vardı ve bu, yüzde elli oranını da aşıyordu. Oysa, AP'nin Parlamentodaki sandalya sayısı, CGP'nin sandalya sayısından beş kat fazla idi. Üstelik, kabinede bağımsız bakan olarak yer alanlardan İlhan Öztrak, Hayri Mumcuoğlu ve Mukadder Öztekin'in CGP'ye yakınlıkları da bilinen bir gerçekti.

Demirel, bu zaafını kapatabilmek için, gazetecilerin konuyla ilgili sorularını **«Biz sandalya dağıtmıyoruz, memleketi seçime götürecek hükümet kuruyoruz»** diye cevaplıyordu.

AP — CGP anlaşmazlığı

AP ve CGP Genel Başkanları arasındaki tartışmalardan biri de hükümette Başbakan Yardımcılığı bulunup bulunmayacağı konusunda olmuştu. Demirel, Başbakan Yardımcılığı ihdasına karşı idi. Fakat, kabinedeki dört Devlet Bakanlığından ikisinin aynı zamanda Başbakan Yardımcılığı haline getirilmiş olması da onun görüşünün tersine karar alınmış olduğunu gösteriyordu.

Demirel'in hüneri

AP ve CGP liderleri asıl hünerlerini hükümete verecekleri bakanları tespit ederken göstermişlerdi. Demirel, bu altı aylık dönem içinde partisindeki bakanlık sevdalılarını tatmin etmekte kesin kararlıydı. O kadar ki, bu kararını uygulayabilmek için Parti tüzüğünün dışında kararlar almaktan bile çekinmemişti.

AP tüzüğünün 128'inci maddesine göre, **«Genel Başkanlık Divanından, Parti Genel Başkanı dahil, ancak iki şahıs hükümette görev alabilir»** di. Ötekiler de görev aldıkları takdirde Genel Başkanlık Divanından çekilmek zorunda bulunuyorlardı.

Tüzüğün 63'üncü maddesi ise Genel Başkanlık Divanının Parti Genel Başkanı, Genel Başkan Yardımcıları, Genel Sekreter, Genel Muhasip, Senato Grup Başkanı ve Millet Meclisi Grup Başkanvekillerinden oluştuğunu hükme bağlıyordu.

Demirel, tüzüğün bu hükümlerini bir tarafa bırakarak, Naim Talû hükümetine tam yedi Genel Başkanlık Divanı üyesini vermiş, böylece bir taraftan da Genel Başkanlık Divanının infisah etmesine yol açmıştı. Zira, yedi kişi kabineye girince, geriye sadece bir Genel Başkan ile iki Genel Başkan Yardımcısı ve bir de Grup Başkanvekili kalmıştı. Bu durumda, Genel Başkanlık Divanınının toplantı çoğunluğunu sağlaması olanak dışıydı.

AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'in Naim Talû'ya verdiği listede ise Genel Sekreter Nizamettin Erkmen ile Genel Başkan Yardımcıları Ahmet İhsan Kırımlı ve İsmail Hakkı Tekinel, Genel Sayman Nuri Bayar, Senato Grup Başkanı Ahmet Nusret Tuna, Millet Meclisi Grup Başkanvekilleri Orhan Dengiz ile Ali Naili Erdem de bulunuyorlardı. Naim Talû'nun parti liderlerinin kendisine verecekleri bakanlar listesinde değişiklik yapma olanağı bulunmadığı için de bunlar kabine listesine girmiş olu

yorlardı. Ve böylece, AP tüzüğün de yer alan hükümler rafa kaldırılmış bulunuyordu.

Demirel, buna rağmen, bakanlık sevdalısı olan arkadaşlarının tamamını tatmin edebilmiş değildi. Meselâ bir Orhan Oğuz Milli Eğitim Bakanlığını, bir Cevdet Akçalı Adalet Bakanlığını, C. Külâhlı Ticaret Bakanlığını gönüllerin de yaşatıyorlardı. Demirel bunları bakan yapamamıştı, ama, ertesi gün toplanan Grupta üçünü de Avrupa Konseyine delege seçtirmesini bilmişti. Ötekiler için de el bette yeni olanaklar çıkacak, bakan olamasalar bile kendilerini tatmin edebilecek haklara kavuşturulacaklardı.

Feyzioğlu'nun hüneri

Turhan Feyzioğlu'nun bakanlar listesini hazırlarken hesabı ise bambaşka idi. CGP Genel Başkanı, öyle bir liste hazırlamıştı ki, bu, bir yandan, Partiye sımsıkı bağlı olmanın kazandıracağı sonucu, bir yandan da CGP'yi güçlendirmek amacıyla yapılan ve yapılacak olan çalışmaların karşılıksız kalmıyacağını gösteriyordu.

Meselâ, Kemal Satır Başbakan Yardımcısı olarak seçilmişti. CHP'yi bölmek ve bölünenleri CGP safın da toplamak için Kemal Satır kadar hizmeti geçmiş olan Dr. Kemal Demir de listenin baş sıralarında ki yerini almıştı. O kadar ki, Kemal Demir, Melen hükümeti istifa ettikten sonra CGP'ye kaydını yaptırmış, fakat bu olay **«Partiye girdiği için Bakan yaptılar»** şeklinde ki söylentileri önleyebilmek amacıyla basından birkaç gün için gizli tutulmuştu. İlhami Sancar'ı da bunlar arasında saymak gerekiyordu.

Mehmet Nebil Oktay'ın İmar ve İskân Bakanı olmasının nedeni de Turhan Feyzioğlu'nun nasıl ve fakâr bir lider olduğunun ve Partiye bağlılık hallerini zamanı geldiğinde değerlendirmesini nasıl bildiğinin işaretini verebilmekti. Nebil Oktay, 1965 seçimlerini gerçekten bileğinin hakkıyla kazanmış bir parlamenterdi. Ancak, o zaman ki adıyla GP, 1965 seçimlerinden pek cılızlamış bir durumda çıkınca ve Oktay'ın karakteri parti yetkilileri tarafından bilinmediği için, kısa zamanda yanlarından ayrılacağı ve başka bir partiye transfer olacağı sanılıyordu. Feyzioğlu, bu muhtemel transferi önlemek için Nebil Oktay'ı Millet Meclisi Grup Başkanvekilliğine seçtirmiş ve bir fırsatını bularak, hem AP Genel Başkanına, hem de CHP Genel Başkanına ağır suçlamalarla dolu sal dırılarda bulunmasını sağlamıştı. Böylece artık Mehmet Nebil Oktay için AP ve CHP kapılarının kapanmış olacağı düşünülüyordu.

Ve Nebil Oktay, 1965 seçimlerinden bu yana Grup Başkanvekilliği görevinde tutulmuştu. Şimdi ise Naim Talû hükümetinin bir bakanı olarak memleket hizmetine yöneltilmişti.

Hükümetin karakteri

Naim Talû hükümetinin genel karakteri ise, sağın ve iş çevreleri nin yanında bir kuruluş olduğu şek linde belirtiliyordu.

Tabiî olan bir konu da AP ve CGP Genel Başkanlarının hükümet üzerinde geniş ölçüde etkili

BAŞBAKAN NAİM TALÛ
AP ve CGP'nin desteği

olacakları idi. Daha şimdiden Feyzioğlu ve Demirel için **«gölge başbakanlar»** denilmeye başlanmıştı.

Gerçek şu idi ki, Naim Talû hükümeti, AP ve CGP'nin bilinen sosyal ve ekonomik politikasına hizmet etmekte, Melen hükümetinden geri kalmıyacak, hatta daha da ileri gidecekti. Zira Melen hükümeti, ne AP'nin, ne de bir başka partinin doğrudan desteğini kazanabilmişti. Talû hükümeti ise hem AP'nin, hem CGP'nin desteği altında göreyini sürdürecekti.

Talû hükümetinde yer alan bakanların kişilikleri üzerinde de durmak gerekiyordu. Bu hükümete AP üye vermişti ama, Demirel bu üyelerin 12 Mart Muhtırasından sonra görevinden çekilmiş olanlar arasından seçilmemesine özellikle itina etmişti. Bu yüzden, kabinenin AP kanadından kimse **«12 Mart Muhtırasını yemiş eski bakan»** sıfatını taşımıyordu.

AP'lilerin çoğu parti yönetcileri idi. Geri kalanların çoğu da Demirel'in 1965 seçimlerinden sonra kurduğu hükümetlerde yer almışlardı. Feyzioğlu da bakanlarını seçerken bunların **«politikada isim yapmış»** olmalarına dikkat etmişti. Ve tabii hepsi de hiç değilse bir Fethi Çelikbaş yapısında olacaklardı.

Naim Talû, Ecevit'in deyimiyle **«Enteresan bir adam»**dı. Bunun dışında kendisi hakkında söylenecek pek birşey yoktu. Bu yakıştırma, söylenebileceklerin tümünü kapsayacak nitelikteydi.

Bakanların siyasi kimlikleri

Başbakan Yardımcısı olan Kemal Satır'ı tanıtmak da gereksizdi. Kamuoyu artık onun hakkında hükmünü vermişti. Burada işaret edilecek bir özelliği ne onun tam kişliğini çizmeye, ne de kamuoyunun onun hakkında verdiği hükmü değiştirmeye veya geliştirmeye yeterdi.

Öteki Başbakan Yardımcısı Nizamettin Erkmen, Menderes'in yakın arkadaşlarından ve Ticaret Bakanlarından Hayrettin Erkmen'in öz kardeşiydi. Bütün özelliği, özelliğini belli etmemesiydi. Bunca yıl AP'de Genel Sekreterlik gibi önemli bir mevkide bulunmuş, ama bu mevkie hangi meziyeti veya meziyetleri ile geldiği öğrenilememişti. Kolay konuşmayan ve kolay gülmeyen bir insan olarak biliniyordu. Demirel'e bağlılığı üzerinde kuşku duyulmazdı. Şimdiye kadar Parlâmento kürsüsüne çıktığı görülmüş şeylerden değildi.

Devlet Bakanı İsmail Hakkı Tekinel, Neclâ Tekinel'in eşidir. Neclâ Tekinel ise DP milletvekili iken 1960 devriminden sonra Yassıadaya gitmiştir. Toprak ve Tarım Reformu geçici komisyonunun meşhur başkanıdır. Her kabine değişikliği sırasında adından söz edilir. Buna rağmen ilk defa bakan olmaktadır. Tarım reformu tasarısında yapılan değişikliklerin emektarı olarak Demirel'e kendisini sevdirmesini bilmiştir.

Öteki Devlet Bakanı Prof. İlhan Öztrak, Öztrak kardeşlerin en küçüğüdür ve tabii olarak CGP'ye yatkın bir kafa yapısı vardır. Atilâ Karaosmanoğlu'nun hazırladığı Toprak ve Tarım Reformu Tasa

TOPLUM'A GÖRE

Partilerin büyüklüğü ve küçüklüğü

Egemen güçler artık vekil kullanmıyorlar. Kendi iktidarlarını kendi elleriyle asaleten yürütüyorlar.

Bu, 1965'ten beri böyleydi. Mevcut kadrolar içindeki bir politikacıyı vekil atayacaklarına, Amerika'da eğitilmiş ve komisyonculukta başarısını ispatlamış Sayın Süleyman Demirel'i, kendilerinden biri olarak Başbakan yapıvermişlerdi.

Sayın Saadettin Bilgiç gibi, iyi bir örgütcü olan yıllanmış bir politikacıyı, bir bürokrat - tüccar kırmasının 15 günde yenerek bir partinin Genel Başkanlık tahtına oturmasını, önceleri herkes yüksek bir kişisel yeteneğe yormuştu.

Demirel'in Genel Başkanlığa adaylığını koyacağı günlerde parlamenterlerle yaptığı ünlü özel toplantıya başkanlık eden Sayın İskender Cenap Ege, *«Beyefendiler diye bir konuştu ki»* demişti, *«ben de, bu konuşmanın engin (!) inandırıcılığından güç alarak, Demirel'in Genel Başkan olduğunu sanmıştım. Sonraki konuşmalarını dinlemek bize de nasip olunca, bu konuşmalarla değil kongrenin, çocuğun bile kandırılamıyacağını, herkes öğrendi.*

Bir mûcize olmuştu ama, nasıl olmuştu, Türkiye o günden beri hâlâ bunun sırrını bulmaya çalışmaktadır. Bu sırrı öğrendiğimiz gün yalnız merakımızı gidermiş olmıyacağız, belki de Türkiye'nin kurtulduğunu göreceğiz.

Naim Talû'nun Başbakanlığı ile, şimdi Türkiye'de ikinci bir mûcize oldu. Birincisinin üzerinden daha beş - altı yıl geçtiği için, pek şaşırmadık. Ne de olsa bir alışkanlığımız var.

Egemen güçler, bu kez de eski politika kadrolarına yüzvermediler. Kendilerine 12 Mart'tan yararlanarak gani gani hizmet arzedenleri bile ellerinin tersiyle iterek, ille de Naim Talû dediler. Merkez Bankası Başkanlığından aldıkları gibi Hükümete —hem de bizim adamımız diyerek ve dedirterek— soktular. Sayın Talû bir anda Türkiye'nin *«key - man»*i oldu. Hangi kapı açılmak istense Naim Talû'ya yapışıldı. Cumhurbaşkanlığı mı? Anahtarı Talû. Başbakanlık mı? Anahtarı Talû.

İşte Sayın Talû, böylece iktidarın kapısını açtı.

Şimdi bu kapıdan bakınca, içerde katıksız sağ bir iktidarı oturmuş görüyoruz.

Köylünün, işçinin, esnafın, küçük sanat erbabının, dar gelirlilerin karşısında olanların iktidarıdır bu. Atatürk'ün bir an önce çağdaş uygarlık düzeyine çıkarılmasını istediği Türk Ulusuna *«Sen dur, önce biz çağdaş sınaî burjuvazisinin refahına ulaşalım»* diyen bir mutlu azınlığın iktidarı.

Bu, iktidarın temsilcisi olarak Naim Talû'yu, TOPLUM'da beş ay önce hedef göstermiştik.

Beş ay sonra Sayın Talû'nun kişiliğinde ortaya çıkan hedef de işte bu egemen güçlerin iktidarıdır.

Gizlenmeye, saklanmaya gereksinme duymaması, bu iktidarın nasıl organize hale geldiğinin ve ne umutlara kapıldığının kanıtıdır.

Onun için, bu iktidarın karşısında olanların, artık, tek tek kişilerle, tek tek olaylarla, Naim Talû'larla, taban fiyatlarıyle uğraşmaları yeter derecede yarar sağlamaz.

Sorunların toptan ve bir sistem içinde ele alınması, bozuk düzenin lâçkalaşan ve ters dönen çarkları arasından, can çekişen toplumun nasıl çekilip çıkarılacağının saptanması gerekmektedir.

---

rısını geçici komisyonda hükümet olarak savunmuş, bu arada şimdi kabine arkadaşı olan İsmail Hakkı Tekinel'le devamlı olarak didişmiştir. Fakat, Tekinel'in istediği değişikliklere engel olamamıştır. Engel olamadığı içindir ki, bu kabinede yer aldığı söylenmektedir.

Adalet Bakanı Hayri Mumcuoğlu, onbeş yıldan beri politikacıdır. Ama p o l i t i k a c ı l ı ğıyla değil, Menderes devrindeki Ankara Savcılığı ile tanınır. Bir zamanlar CHP'ye girmiş ve girişi kırametlerin kopmasına sebep olmuştur. Satır'larla birlikte CHP'den ayrılanlar arasındadır ve, sözüm ona, bağımsızdır. Düşünsel bağımlılığı CGP'den yanadır.

Millî Savunma Bakanı İlhami Sancar da Mumcuoğlu ile birlikte CHP'den ayrılanlar arasındadır. Ama o, partisiz kalmamış, Feyzioğlu'nun partisine girmiştir. Bu bakanlığı İnönü'nün koalisyon hükümetleri zamanında da yapmıştır. AP Genel Başkanı, bakanlıkların dağıtımı sırasında Millî Savunmayı CGP'ye bıraktığı için bakan olmuştur.

Mukadder Öztekin ise Melen hükümetinde işgal ettiği Bayındırlık Bakanlığından, Talû hükümetinde İçişleri Bakanlığına transfer etmiştir. Eski bir validir. CHP'den ayrılanlar arasındadır. Yalnız onun ayrılışı meselâ Satır'ların ayrılışı gibi olmamıştır. O, CHP, Melen hükümetindeki bakanlarını çekme kararı alınca, bu karara uymaktansa, partiden istifa ederek hükümette kalmayı tercih etmiştir. Televiz

«Partiler ne liderleriyle, ne parlamentodaki sayılarıyle ve ne de üyelerinin çokluğu ile büyük olurlar. Partileri ancak politikaları büyük yapar.
Yük çok ağırdır. Bir kişinin değil, bir grupun değil, hattâ bir partinin bile tek başına kaldıramıyacağı kadar ağırdır. Bütün CHP'lilere ve CHP'ye umut bağlayan bütün yurttaşlara Türkiye'nin geleceğini birlikte omuzlamak düşüyor.»

Kamuoyuna klâsik ya da geleneksel ve kişilere yapışık politik çatışmalardan gına gelmiştir. Bir hükümetin başındaki kişiyle uğraşmanın değil, bir hükümetin düşürülmesinin, bir hükümetin uzun süre kurulamamasının bile —gençlerin deyimi ile— kimseyi ırgalayan yanı kalmamıştır. Derginizin istatistikleri bunun canlı örneğidir. Bu biçim en önemli sıyasal olaylar ya da tartışmalar okurun ilgisini çekmemekte, bir *«gelir dağılımı tablosu»*, bir *«Yılın Adamı dar gelirli yurttaş»*, okur sayısını üç - dört bin artırmaktadır.

Halk, değil politikacılar arasındaki itişmeleri, bir zümrenin ya da mesleğin çıkarlarıyle sınırlı mücadeleleri bile, kendi yararına olmadığı için, sadece uzaktan seyretmektedir.

Son 5 - 6 yıldır, yargıçlarıyle, mühendisleriyle sokaklara dökülen yüzlerce dâva —kendi dar çerçevesi içinde bırakıldığı için— toplumdan ilgı görmemıştir.

Halk, düzenin değişmesini istiyor. Ona bunun nasıl yapılacağını anlatmak gerek.

Halka bir şeyin kötülüğünü söylemek yetmiyor. O zaten kötünün ne olduğunu biliyor. Hem de ona anlatmak isteyenlerden daha iyi biliyor

Halka, kötünün yerine neyin konulacağını anlatmanın yolunu bulmalı. Bu da lâfla yapılacak iş değil! Çalışarak, güçlü bir ekiple, güçlü ekiplerle ve halkla el - ele çalışarak yapılacak bir iş bu.

Görünüşe göre Türkiye üstündeki ipoteğini kısa bir süre için de olsa garantiye almış bulunan ekonomik sağla tek başına mücadele edecek olan CHP'nin, bu gerçekleri dikkate alarak hazırlanmakta olduğu anlaşılmaktadır.

Geçtiğimiz iki yıldır mücadelenin bütün yükü tek başına Sayın Ecevit'in sırtında kalmıştır. Şimdi Partinin bütün kadroları, muhalefet stratejisinin çizilmesinde ve uygulanmasında fikren ve fiilen her çabayı göstermek sorumluluğu ve görevi ile karşı karşıya bulunmaktadırlar.

Partiler ne liderleriyle, ne parlamentodaki sayılarıyle ve ne de üyelerinin çokluğu ile büyük olurlar. Partileri ancak *«büyük politika»* büyük yapar.

Cumhuriyet Halk Partisi hiçbir zaman küçük politikaya tenezzül etmediği için, milletvekili sayısı 30'a indiği zamanlarda bile *«büyük parti»* niteliğini Demokrat Partiye kaptırmamıştır.

Bayar'la Menderes'i çileden çıkaran da, bütün iktidar nimetlerine kavuştukları halde, bu nimete kavuşamamaları olmuştur.

Parti — içi mücadelede de Sayın Ecevit *«büyük politika»* yaptığı için, adları büyük olan kıdemli partililere karşı başarı sağlayabilmiştir.

Sayın İnönü ayrıldıktan sonra da Partinin daha büyümesi, politikasının büyüklüğündendir.

Ama asıl büyük politikanın yapılma zamanı şimdi gelmiştir. Çünkü karşı güçler, hiçbir zaman şu andaki kadar bilinçli ve organize olmamışlardır. Ve devrimci güçlerin önündeki zaman da, hiçbir dönemde bu kadar kısalmamıştır. Yapılacak ufak bir yanlış ile kaçırılacak fırsat, ekonomik sağın iktidara iyice yapışması sonucunu verecektir.

Onu oradan sökün atmak daha zor olacaktır.

Yük çok ağırdır. Bir kişinin değil, bir grupun değil, bır partinin bile tek başına kaldıramayacağı kadar ağırdır.

Bütün CHP'lilere ve CHP'ye umut bağlayan bütün yurttaşlara, Türkiye'nin geleceğini birlikte omuzlamak düşüyor.

Turhan Erker

yon yayınlarının devamlı seyircisi dir. Yayın sırasında telefonla rahatsız edilmekten hiç hoşlanmaz.

Dışişleri Bakanı Halûk Bayülken, Demirel'in istemediği bir adamdır. Fakat efendiliği ile tanınmış olduğu için, Demirel, Feyzioğlu'nun ısrarlarına fazla karşı koymamış. Melen hükümetindeki yerini muhafaza etmesi böylece mümkün olmuştur. Suat Hayri Ürgüplü'nün Cumhurbaşkanınca onaylanmayan hükümet listesinde de yer almıştır

Maliye Bakanı Sadık Tekin Müftüoğlu, Devlet Planlama Teşkilâtı Müsteşarı Kemal Cantürk bu görevi kabul etmediği için kabine ye girmiştir. Demirel, kendi kontenjanından Cantürk'ü Maliye Bakanı yapmak istemiş, fakat kabul ettirememiştir. Müftüoğlu, efendiliği ile tanınmış bir kimsedir. Demirel'in kabinelerinde Devlet ve Ticaret Bakanlıkları yapmıştır.

Millî Eğitim Bakanı Orhan Dengiz, politikaya öğretmenlikten gelmiş bir kimsedir. Demirel hakkındaki iddialar konusunda Millet Meclisi'nde yaptığı konuşma ünlüdür. Daha önce de Demirel kabinelerinde aynı bakanlığa getirilmiştir.

Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok, Suat Hayri Ürgüplü kabinesine İmar ve İskân Bakanı olarak girmek istemiş, ama Cumhurbaşkanı bu hükümetle ilgili listeyi onaylamayınca, yine eski görevi olan Meclis Başkanvekilliğine dönmüş tür. Politikaya 1961 yılında Çankırı Belediye Başkanı iken ve CKMP

listesinden milletvekili seçilerek başlamıştır. Küçük dağları kendi sinin yarattığını sanır.

Ticaret Bakanı Ahmet Türkel, Naim Talû'nun ısrarla istediği tek isimdir. Çünkü Türkel, daha önceleri de Ticaret Bakanı iken Talû'ya büyük yardımlarda bulunmuş, onun Merkez Bankası'ndaki yerini güçlendirmiştir. Sermaye çevrelerinin güvenle baktıkları bir insandır. Bu çevreler Ahmet Türkel'den eski yaptıklarını devam ettirmesini dilemektedirler. Sermaye çevrelerinin kanısına göre, Türkel'in Ticaret Bakanı olması, piyasayı son derece rahatlatacaktır.

Sağlık Bakanı Vefa Tanır, eski bir CHP'lidir. Bundan yıllar önce Turhan Feyzioğlu ile birlikte ayrılmış ve GP'yi kuranlar arasına girmiştir.

Tekel Bakanı Fethi Çelikbaş, kabinede en çok parti değiştiren kişi olarak yer almıştır. Çelikbaş, politikaya DP saflarında başlamış, Menderes'in en yakın çalışma arkadaşı olmuştur. «İsbat hakkı» hareketinin öncülerindendir. Arkadaşlarıyla birlikte bir gece yarısı DP den ihraç edilince Hürriyet Partisini kuranlar arasına karışmıştır. Bu partinin kapanmasından sonra CHP'ye hizmet etmiş, daha sonra da CGP'de yerini almıştır. Bu partinin İstanbul İl Başkanı iken Kontenjan Senatörü olmuştur. Özellikle sanayi çevrelerinin arayıp bulamadıkları bir insandır.

Ahmet Nusret Tuna, Orman Bakanı olacağını sanırken Tarım Bakanlığına getirilivermiştir. Her kabine kuruluşunda adından söz edilenlerdendir. Gönlünde Adalet Bakanlığı yatar, ama Orman Bakanlığına da, Tarım Bakanlığına da fittir. AP'nin Senato Grup Başkanı olmasına rağmen, ılımlı bir politikacıdır ve her parti ile arası iyidir. Bunun nedeni, kırıcı olmamaya dikkat etmesidir. Senato albümünde «Avukat ve gazeteci» olduğu kayıtlıdır.

Ulaştırma Bakanı Prof. Sabahattin Özbek, daha önce Millî Eğitim Bakanı idi. Demirel, onun cumhurbaşkanı seiçlmesi için çok uğraşmış ama başarıya ulaşamamıştır. Tarım üzerine ihtisas yapmıştır, fakat ulaştırma işlerini de yürütebileceği inancındadır. Anayasa, seçim döneminde Ulaştırma Bakanlığına da bir bağımsızın getirilmesini öngördüğü için kabineye girmiştir.

Çalışma Bakanı Ali Naili Erdem, Suat Hayri Ürgüplü'nün hazırladığı hükümet listesine Turhan Feyzioğlu ile birlikte Başbakan Yardımcısı olmuş, fakat cumhurbaşkanı bu listeyi onaylamamıştır. Demirel'in 1965 yılından sonra kurduğu hükümetlerde de görev almıştır. Şiire düşkündür, ama şair değildir. Ender şiirlerini, genellikle, gece kulüplerinde yazmayı başarmıştır.

Bayar adındaki keramet!

Sanayi Bakanı Nuri Bayar'ın politika hayatında bütün arzusu, kırmızı plakalı otomobile binmek olmuştur. Sigara içişindeki özelliği ve spor kıyafetiyle tanınır. Soyadının seçim sırasında işine çok yaradığı söylenir. AP Genel İdare Kurulu toplantılarında yaptığı konuşmalarla ekonomik bilgisini arkadaşlarına kabul ettirmiştir. Daha sonra da bu partinin «ekonomisyen»i olmuştur. Bu tâbir kendisine ait tir.

Turizm ve Tanıtma Bakanı Ahmet İhsan Kırımlı, turizme olan merakı yüzünden bu göreve atanmıştır. Parlamentoya girdiğinden bu yana yaptığı dış gezileri çok az insan yapmıştır. Gençliğinde kırmızı şarap içmeyi, inancının bir marifeti olarak arkadaşlarına anlatmıştır. Şarapçı değildir, ama, şarap içmenin kutsallığına inanır.

İmar ve İskân Bakanı Ahmet Nebil Oktay, Turhan Feyzioğlu'nun sevdiği bir insandır.

Orhan Kürümoğlu'nun, köylü olduğu için Köy İşleri Bakanlığına getirildiği söylenmektedir.

Orman Bakanlığına getirilen İsa Bingöl'ün Bakanlık gerekçesi de aynıdır. Kendisi DSİ Orman İşletme Bakım Şefi iken AP'den senatör seçilmiş, bu yüzden de Orman Bakanı olmuştur.

Celâlettin Coşkun'un gençlikle ve sporla pek ilgisi yoktur. Senato albümüne göre, 1916 Nazilli doğumludur, yani tam 57 yaşındadır. Ama yine de Gençlik ve Spor Bakanı olmuştur. Nihat Erim birinci hükümetini kurmak isterken Coşkun'u İçişleri Bakanı yapmayı düşünmüş, fakat itiraz edildiğinden vazgeçmiştir. Coşkun, Ankara'nın eski valilerindendir ve sevimli bir politikacı olmuştur.

Talû — Ecevit görüşmesi

Başbakan Naim Talû, hükümetini kurarken, sadece AP ve CGP Genel Başkanlarıyla görüşmüş, CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit ile DP Genel Başkanı Ferruh Bozbeyli'nin hükümetin kuruluşuna ilişkin görüşlerini almamıştı.

Bülent Ecevit, Naim Talû'nun hükümet kurulduktan sonra kendisine yaptığı ziyaretin nedenini soran gazetecilere şöyle dedi:

«— Talû, hükümetin kuruluşu sırasında bizimle neden görüşmediğini izah etti. Aramızda her konuda açık görüşmeler oldu.»

Talû, CHP Genel Başkanını ziyaret ettiği zaman kendisine, Parti Meclisinin daha hükümet kurma hazırlıkları başlamadan önce görüşünü tespit eden bir bildiri yayınladığını hatırlatıyor; bu bildiriden CHP'nin yeni hükümete karşı da muhalefet edeceği anlaşıldığını söyleyerek, bu yüzden kuruluş sırasında da AP ve CGP dışındaki partilerin liderleriyle görüşmeyi yararlı bulmadığını ifade ediyordu.

Ecevit — Talû görüşmesi sırasında, taraflar birbirlerine karşı olan görüşlerini de bütün açıklığıyla ortaya koymuşlar, bu arada birbirlerini ikna etmek istemişlerdi. Fakat, samimi bir hava içinde geçmiş olmasına rağmen, görüşme hiç bir tarafın lehine bir gelişme göstermemişti. Çünkü Ecevit de, Talû da, savundukları görüşten ayrılmak niyetinde görünmüyorlardı.

Asansörde buluşanlar

CHP Genel Başkanı, Naim Talû ile görüştükten sonra, Grup toplantısına gitmek üzere, yanında Orhan Birgit bulunduğu halde, odasından çıktı ve asansöre binmek üzere uzun koridoru geçti. Biraz sonra asansör, Ecevit'in bulunduğu ikinci kata geldi, kapısı kendiliğinden açıldı ve içerden AP Genel Başkanı Demirel ile Millî Eğitim Bakanlığına atanan Orhan Dengiz çıktılar. Böylece Demirel ve Ecevit, hükümetin kurulmasından sonra ilk defa karşı karşıya gelmiş bulunuyorlardı. Aralarında hiçbir konuşma geçmedi. AP ve CHP liderleri birbirlerini sadece başlarıyla selâmladılar.

Hükümet programı ve partiler

Aynı gün Bakanlar Kurulu, Talû'nun başkanlığında ilk toplantısını yaptı. Toplantıda, hükümet programının hazırlanması için, beş bakandan kurulu bir komisyon meydana getirildi.

Partilerin hükümete güvenoyu verip vermiyecekleri şimdiden biliniyordu. AP ve CGP, hükümeti ortaklaşa kurduklarına göre, oyları da beyaz, yani «kabul» olacaktı.

CHP, daha hükümet başkanı bel li olur olmaz Parti Meclisinde alı nan kararla oyunun rengini belli et mişti. Bu parti, hükümete güven sizlik, yani «kırmızı» oy verecekti.

DP Genel İdare Kurulu da Ta-lû hükümetine muhalefetini belli eden bir karar almıştı. Ancak, bu parti, kesin kararını hükümet prog ramı Meclislerde okunduktan son-ra yapacağı ortak grup toplantısın da alacaktı. Bu partinin de hü-kümete kırmızı oy vermesi bekleni yordu.

Millet Meclisi'nde AP'nin 227, CGP'nin de 43 üyesi bulunduğuna göre, hükümet 270 civarında kabul oyuyla güven almış olacaktı.

Millet Meclisi'nde hükümet programını CHP adına Genel Baş kan Bülent Ecevit eleştirecektir. Ecevit, bunun için, Antalya'ya yap mayı daha önceden tesbit ettiği ge ziyi iptal etmiş, çalışmalarına başla mıştır.

Protokol

Yazılı and

Oldukça yapılı, temiz giyimli, gözlüklü adam, etrafına gülü-cükler dağıtarak ve foto muhabir-leri ile televizyon kameramanları-na özenle pozlar vererek girdiği salonda kendisini karşılayan tosto-parlak, yorgunluktan gözlerinin al-tı morarmış, başının ön kısmı te-pesine kadar saçsız adamın uzattı-ğı eli sıkarken şöyle diyordu:

«— Ne benden rükû, ne sen-den kıyâm, selâmün aleykûm ve aleykûm selâm!.»

Bu adam, Osmanlı Saltanatı devrinde imzaladığı mütarekeye nasıl başladığını anlatmaya çalışan bir Osmanlı Paşası değil, Naim Ta-lû'nun kuracağı Atatürk'çü hükü-metin programına esas olacak **«Koalisyon Protokolü»**nü imzala-maya koşan CGP Genel Başkanı Prof. Turhan Feyzioğlu idi. Kapı-da kendisini karşılayan ve elini u-zatan adam da, Feyzioğlu'nun par-tisiyle ortak hükümet kurmaya ha zırlanan AP Genel Başkanı Süley-man Demirel'di.

O gün takvimler, 14 Nisan 1973 Cumartesi gününü, saatler de 15.00'i gösteriyordu. Cumhurbaşka-nı Fahri Korutürk'ün, hükümeti kurmakla görevlendirdiği Konten-jan Senatörü ve Ferit Melen Hü-kümetinin Ticaret Bakanı Naim Talû'nun seçimlere kadar ne işler yapacağını ve nasıl bir politika iz-leyeceğini belirleyen 10 maddelik bir protokol hazırlanmıştı. O gün bu protokolün imza töreni vardı ve iki partinin Genel Başkanları ile Naim Talû bu protokolü imza-lamak için biraraya gelmişlerdi. İmza törenine AP'lilerden Ahmet Nusret Tuna, Ali Nailî Erdem, Or-han Deniz ve Nizamettin Erkmen, CGP'lilerden de Emin Paksüt, Or-han Öztrak, Kemal Satır ve Sami Turan katılmışlardı. Aslında, imza-lanacak protokol metnini, alt ko-misyon olarak bu ikinci sırada yer alanlar hazırlamışlardı.

Yarım saatlik iş...

Feyzioğlu, imza törenine girer-ken, gazetecilere, yarım saatlik bir işleri olduğunu, bundan sonra pro

---

olayların içinden

YARIŞ

MEHDİ ZIT

— **Yeni hükümeti nasıl buldun?.**

— **Tam altı aylık bir hükümet.**

— Neden altı aylık?.

— Daha fazlasına dayanamaz da ondan. Hattâ bu altı ayı bile çıkaracağı şüpheli.

— Bir koalisyon hükümeti değil mi?.

— Görünüşte öyle ama, asıl karakteri başka.

— Asıl karakteri ne?.

— Sermaye çevrelerinin hükümeti olmak.

— Nereden anladın?.

— Baksana kardeşim.. Fathi Çelikbaş'ı bile bulup çıkarmış-lar ortaya. Böyle bir şey ancak, bu çevrelerin hoşuna gitmek için yapılabilir.

— Bana kalırsa Sayın Feyzioğlu'nun işidir.

— Neden?.

— CHP halkı kazanma yarışına çıkarken, AP ile CGP de sermaye çevrelerini kazanma yarışına çıkmışlar. Bu yüzden de iş gelip, taa Fethi Çelikbaş'a kadar dayanmış.

— Şimdi sence CGP de mi sermaye çevrelerini kazanmaya çalışıyor?.

— Evet?.

— Neden?.

— Halkı kazanmasına imkân yok da ondan.

— İyi ama, beri taraftan Türkeş'in de komandolarını kazan-maya çalışıyor.

— Kazanma hırsı sonsuzdur.

— Yalnız bir mesele var..

— Neymiş o?.

— AP de sermaye çevrelerinin partisi değil mi?.

— Evet.

— Anladık ama kardeşim, «bir kapıda bir dilenci olur» diye bir ata sözümüz vardır. Sermaye çevreleri hem AP'ye, hem CGP'ye nasıl sermaye yetiştirsinler?. Onlara sermaye yetiştire-yim derken, kendi sermayelerinden olacaklar.

— Bize ne? Orasını da kendileri düşünsünler.

— Şu halde, AP ile CGP önümüzdeki seçimler için, serma-ye çevrelerini kazanma yarışındalar. Bu yüzden de bu çevrelerin hoşuna gidecek ne kadar isim varsa, almışlar listeye.

— Evet.

— Öyleyse dedikleri doğru.

— Neymiş o dedikleri?.

— Bu hükümet, tam bir seçim hükümeti...

PROTOKOL GÖRÜŞMELERİ: Herkes yerini buldu...

tokol metninin basına açıklanacağını söylemişti. Ama yarım saat geçtiği halde. kimseden ses çıkmadı. Toplantı devam ediyordu. Aradan bir saat, iki saat geçti, yine ses seda yok. Herhalde içerde bir anlaşmazlık çıkmış olmalıydı. Yarım saatlik iş, iki saat geçtiği halde tamamlanamazsa, bundan başka anlam çıkarmak için pek iyimser olmak gerekirdi. Ve de iki cam bazın bir ipte oynamalarının güçluğunu bilmemek lâzımdı.

Nihayet saat 18.00'de, yani üç saat sonra kapılar aralandı ve önce dışarıya yoğun bir sigara dumanı bulutu boşaldı. Onu neşeli konuşmalar izledi. Sonunda da kah kahalar arasında gazeteciler, içeriye dâvet olundular. İki partinin Genel Başkanları ile Naim Talû, kalemlerini hazırlamışlar, imzayı basmak için foto muhabirlerinin ve kameramanların da içeriye girmelerini bekliyorlardı. Nihayet bekledikleri yerine geldikten sonra, hayır duaları ve âmin sesleri arasında «Koalisyon Protokolü»ne ilk imzayı Naim Talû, ikincisini Demirel ve üçüncüsünü de Fevzioğlu attılar.

Protokol duası

Bu arada, hükümeti kurmakla görevli Talû, gazetecilere şunları söyledi:

«— Kurulacak olan hükümet, altı ay gibi kısa bir devre için vazife başında bulunacaktır. Ancak, devrenin kısa olmasına rağmen memlekete büyük hizmetler yapacağına ve istikbale tüm millet olarak ümitle bakmak için bütün şartların mevcut olduğuna inanmaktayım.»

Süleyman Demirel de meselenin ikinci aşamasının hükümetin bir an önce kurulması, programının okunması ve bir an önce güvenoyu alıp, programında yazılı işlere koyulması olduğunu belirtti, şöyle devam etti:

«— Biz hükümet kurmaya çalışıyoruz. Bir şey taksim etmeye çalışmıyoruz. Sadece, hükümette mu ayyen görevleri yapacak üyeler seçilecektir. Bu üyelerin bir kısmı AP'den, bir kısmı CGP'den olacaktır. Bu üyelerin seçimini hükümetin teşkiliyle görevli Sayın Talû, ilgili partilerle istişare ederek tamamlıyacak ve Sayın Cumhurbaşkanına arzedecektir. Anayasanın 102. ve 105. maddeleri gereğince fevkalâde titizlikle itina olunmaktadır.»

Protokolün üçüncü imzacısı olarak elbette Feyzioğlu'nun da söyleyecekleri vardı. Feyzioğlu, hükümetin ne zaman kurulabileceğine dair bir soruyu cevaplamayı üzerine almıştı, şöyle dedi:

«— Yapılacak işler, temel dâvalar konusunda bu kadar kısa zamanda anlaşmış olan partilerimizin hükümette görev alacak arkadaşlar konusunda hiçbir problemle karşılaşmıyacağından emin olabilirsiniz. Bu konuya şimdiden çözülmüş gözüyle bakabilirsiniz. Şimdi bütün mesele, Sayın Başbakanın, Bakanlar Kurulu listesini Cumhurbaşkanına arzedilecek hale getirmesidir. Bunu da en kısa zamanda başaracaklarından eminim.»

Protokolün içyüzü

Bu sunuş konuşmalarından sonra, gazetecilere «**Koalisyon Protokolü**» dağıtıldı. Protokol şöyle idi:

«İnsan hak ve hürriyetlerine dayalı demokratik düzenin, aziz milletimiz için vazgeçilmez bir yaşayış tarzı olduğuna inanan, Atatürk'ün en büyük eseri olan Türkiye Cumhuriyetinin ellinci yıldönümünde, hür demokratik rejimin, bütün yurttaşlarımıza ve bütün millî kuruluşlarımıza huzur ve güven verecek şekilde işler hale gelmesini amaç bilen, millî, demokratik, lâik ve sosyal hukuk devletini ayakta tutmak için, her türlü aşırı akımlara, yıkıcı faaliyetlere, komünizme ve yoksulluğa karşı cesur ve inançlı mücadeleyi zarurî sayan partilerimiz, seçimlere kadar geçecek süre içinde, aşağıdaki esaslara uygun olarak, Sayın Cumhurbaşkanı tarafından hühümeti kurmakla görevlendirilen Cumhuriyet Senatosu üyesi Naim Talû başkanlığında bir «koalisyon hükümeti» kurmaya karar vermişlerdir.

1 — Kurulacak hükümet, parlâmentoda yeterli çoğunluğu temsil eden iki partiye dayanacaktır. Fakat, anlayışı ve tutumu ile bazı zümre ve sınıfların yahut hükümet kuruluşuna katılan siyasi partilerin değil, bütün Türk milletinin hizmetinde olacaktır.

2 — Demokratik kurallara göre bir koalisyon şeklinde kurulacak olan bu Cumhuriyet hükümetinin siyasî sorumluluğuna, hükümet kuruluşunu birlikte gerçekleştiren partiler katılmaktadırlar.

Bu protokolde belirtilen hedeflere ulaşılması için, hükümete gerekli desteği tam olarak sağlamayı partilerimiz kabul ve taahhüt ederler.

3 — Millî hakimiyet inancına dayalı devlet anlayışımızın gereği olarak, genel seçimlerin, Anayasada öngörüldüğü gibi, 14 Ekim 1973 te yapılmasını sağlamak, hükümetin temel hedeflerinden biri olacaktır.

12 Mart öncesinin ve sonrasının olağanüstü şartlarından olağan şartlara doğru adım adım ilerleyen memleketimizin, demokratik rejimin sıhhatli ve verimli şekilde işleyeceği bir ortama ulaşması için seçimlerin zamanında yapılması

Türk Basın Tarihi

Bindiğim taksinin şoförüne birgün:

«Siz şoför milleti yok musunuz?» diye takılmıştım.

Bıçkın şoför bu sözümden alınmış olacak ki, bana sormuştu:

«Affedersiniz, siz ne iş yaparsınız abi?»

«Gazeteciyim.»

«Bize hiç olmazsa şoför milleti diyorlar abi.. Size ne diyorlar, biliyor musun?»

«Ne diyorlar?»

«Gazeteci makulesi...»

«Makule», biliyorsunuz, Arapça «takım» anlamına gelir. Biz, şoförün dilinde «gazeteci takımı» olmuştuk. İlk Matbuat Nizamnamesi çıkana dek gazetelerde çalışanları hangi esnaf arasına sokacaklarını bilememişlerdi. Sonunda «matbuat esnafı» diye bir bölüm açıvermişler.

Gazetecilik, geri kalmış ülkelerde hep belâlı bir uğraşın adı olmuştur. Nedense, zoraki muktedirler, bu meslekten olanları sevmezler. Ya kesinkes kulluk edeceksiniz, ya da karşı korsanız içeri gireceksiniz. Başlangıcından beri bu böyledir. En ilginç olaylar pirimiz, üstadımız Hüseyin Cahit Beyin başından geçmiştir. İstiklâl Mahkemeleri kurulduktan sonra, Aliler Mahkemesi (Ali Çetinkaya, Necip Ali, Kılıç Ali, bir Ali daha) önüne çıkarılır. Mahkeme Başkanı Ali Çetinkaya, «Siz..» der Hüseyin Cahit Beye, «Takrir-i sükûn Kanunu çıktıktan sonra hükümeti protesto şeklinde siyasi yazı yazmamaya karar verdiğinizi yazmışsınız. Bu yazınız İsmet Paşa hükümetini protesto anlamındadır ve ağırdır. Memlekette artık özgürlük ve özellikle söz ve yazı özgürlüğü kalmadığını, siyasal yazılara veda etmek zorunluğunda kaldığımızı ilân ettiniz. Bunları niçin yazdınız? Memlekette irtica vardı, isyan vardı, kan dökülüyordu. Böyle bir zamanda niçin sustunuz?»

Ali Çetinkaya'nın görüşü bu... Hadi bakalım, öp babanın elini.. Hüseyin Cahit Bey şu cevabı verir:

«Takrir-i sükûn Kanunu çakıyor, dediler. Gerekliymiş. Ben de bunu kabule mecburdum. Sustum. Şimdi susuşum bir suç oluyor. Susmak hakkım yok mu benim? Yazmakta devam edecek olsaydım, insan hali bu, bazan bir şey yazarsınız, karşıdakiler ona başka bir anlam verirler. Bunu önlemek mümkün değildir. Böyle nâzik bir zamanda bâri hiçbir şey yazmayayım, Hükümet rahat etsin, dedim. İyi niyetle gazetemi siyasal durumdan ayırdım. Bununla hizmet ettiğim kanısındayım. Oysa, şimdi bu yüzden sorguya çekiliyorum. Hata ettiğimi sanıyorum, gazeteyi büsbütün kapamalı imişim.»

Hüseyin Cahit Bey konuşmasına devam eder:

«Engizisyon devrinden sonra, medeni ve hür dünyada ve özellikle egemenliğin halka dayandığı bir demokrasi ve cumhuriyette fikir ve mesleğinden dolayı kimse suçlanamaz. Mesleğe, fikre ceza yoktur. Reis Beyefendi hazretleri, bu, adaletin öylę yüksek bir kanunudur ki, Anayasa ile yönetilen hür ve uygar ulusların hepsi bunun önünde boyun eğmeye mecburdurlar.»

Bunları, Hıfzı Topuz'un yazdığı, Fethi Naci'nin yayınladığı «100 Soruda Türk Basın Tarihi» adlı kitaptan alıyorum. Hıfzı Topuz, Avrupa'da gazetecilik doktorası yapmış, UNESCO'nun Paris'te «basın ve haber ajanslarının gelişmesi ve gazetecilik eğitimi» programlarını yönetmektedir. Uzun süredir bir basın tarihi üzerinde çalıştığını biliyordum. Şimdi bu çalışmaların meyvesi «Türk Basın Tarihi» ile verilmiştir.

Kitabın ilk bölümleri, Tanzimattan Cumhuriyete kadar olanı, aşağı yukarı bilinen dokümanlardan yararlanılarak yazılmıştır. Hıfzı Topuz, DP iktidarı dönemini gazeteci olarak yaşadığı için bu dönemi daha geniş tutmuştur.

Hüseyin Cahit Beyle başladık. Ona ait bir hikâyeyi daha anlatayım. Hüseyin Cahit Bey, Çorum'dan döner. Gazetecilik yapamaz. Kitap yayınları ile meşgul olur. Bu sırada iktidar partisini tutan gazetelerden biri durmadan okuyucu yitirmekte ve tirajı düşmektedir. Gazetenin sahibi düşünür taşınır, üstada yazdırırsa okuyucu kazanacağını hesaplar. Devrin İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'ya gider. Hoşbeşten sonra, Şükrü Kaya'ya konuyu açar.

«Beyefendi..» der. «Biliyorsunuz, bizim gazete son günlerde partimizi tuttuğu için satılmıyor. Bir hamle yapmak istiyorum.»

«Ne düşünüyorsun?»

Kem küm ettikten sonra:

«İzin verirseniz..» der, «Hüseyin Cahit Beye yazdırmak istiyorum. Bilmem, bir sakınca görüyor musunuz?»

Kırk yılın Şükrü Kaya'sı:

«Bizce hiç bir sakınca yok.» der.

Patron memnundur. Ellerini uğuşturur:

«Allah ömürler versin Beyefendi.»

«Yalnız...» der Şükrü Kaya, «bir mesele var. Hüseyin Cahit Bey bizi öğerse gazete gene satılmaz. O zaman gazeteyi sen kapatmak zorunda kalırsın.»

«Hep öğecek değil tabii...»

«Haa, o zaman mesele değişir. Bize söğecek olursa, bu sefer de gazeteyi ben kapatmak zorunda kalırım.»

Bütün bunlar, geçmişin anıları... Basınımız, bir yetkilinin ağzından çıkan bir cümle ile kapatılma durumlarını çok geçirmiştir. Demokratik bir düzene girdiğimizden bu yana bir cümle ile kapatılma tehlikelerini atlattık. Artık kanunlar var, mahkemeler var. Bir daha o günlere dönmiyeceğimizi sanıyorum. Bilmiyorum, bu sanımda ve kanımda yanılıyor muyum, yanılmıyor muyum? Orasını örneklere bakarak siz karlaştırın.

Mehmed Kemal

kesin bir zarurettir. Bu Anayasa emrinin yerine getirilmesi konusunda bütün siyasi partilerin ve bütün milli kuruluşların görüş birliği içinde bulunmaları, Türk demokrasisinin geleceği bakımından büyük bir teminat teşkil etmektedir.

Partilerimiz, evvelce 1973 yılına ertelenmiş bulunan mahalli seçimlerin de genel seçimleri takiben ve mutlaka bu yıl içinde yapılması hususunda kararlıdırlar.

4 — Anarşinin önlenmesi, kanun hakimiyetinin sağlanması ve Anayasanın öngördüğü reformların Atatürk'çü çizgide gerçekleştirilmesi amaçlarına yönelmiş olan başlıca tasarıların seçimlerden önce kanunlaşması, önümüzdeki aylarda, hükümet ve parlâmento faaliyetlerinin mihverini teşkil edecektir. Bu amaçla :

a) Toprak ve Tarım Reformu Tasarısı,

b) Üniversite Reformu Tasarısı,

c) Temel Eğitim Reformu Tasarısı,

d) Maden Reformu Tasarısı,

e) Devlet Güvenlik Mahkemesinin kurulması ile ilgili tasarı kanunlaştırılacak,

f) Partiler kanununda gerekli değişiklikler yapılacak,

g) Seçim kanunu hükümlerinde genel şikâyet konusu olan aksaklıklar giderilecektir,

h) Anayasa yeni hükümlerin gereği olarak belli bir süre içinde yapılması lüzumlu olan diğer kanun değişiklikleri tamamlanacaktır.

5 — Millet hayatında, değişen şartlara ve belirecek ihtiyaçlara göre her alanda yeni ıslahata, yeni ekonomik ve sosyal tedbirlere lüzum hasıl olacağını kabul eden partilerimiz, gerçekçi bir anlayışla, seçimlerden önceki kısa çalışma döneminde eldeki başlıca tasarıları mümkün olan süratle sonuçlandırmak için, yoğun bir parlâmento çalışması yapılmasında mutabıktırlar.

6 — Son iki yılda, hükümetlerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çalışmaları sonucunda, devletimizi daha güçlü hale getirmek ve hür düzeni yok olma tehlikesinden korumak amacıyla yapılan bazı Anayasa değişiklikleri,

Parlâmentonun daha verimli ve daha hızlı çalışmasını kolaylaştırmak için yapılan yeni içtüzük,

Adli konularla ilgili reform kanunları,

Petrol konusunun, milli menfaatlere daha uygun şekilde düzenlenmesine imkân veren Petrol Reformu Kanunu,

Toprak ve Tarım Reformu için ön hazırlıkların yapılmasına imkân vermiş olan Toprak ve Tarım Reformu Öntedbirler Kanunu,

Esnaf ve sanatkârlarımızı sos-

Belgelerle Naim Talû

Adettir, yeni bir hükümet kuruldu mu, başta başbakan olmak üzere, bakanların kimlikleri, biyografileri uzun uzadıya yazılır, bakan hanımlarıyla röportajlar yapılır. Bu suretle de kamuoyu, yeni hükümet üyeleri hakkında yeterli bilgiye sahip olur.

Biz de bu âdete uyalım ve Başbakan hakkında bilgi verelim. Başbakan tanınınca, kabine de tanınmış olacaktır.

Başbakan Naim Talû aslında, eski çalışmalarından dolayı TOPLUM okurlarınca çok iyi tanınır. Ama yine de hatırlatmakta yarar var.

13 Ekim 1972 tarihli TOPLUM'dan aynen alıyoruz :

«Manisa, Saruhan ve Söke yörelerinde, tarlaların ortasında pamuk balyaları yakıldı. Ziraat Odaları Başkanları seslerini yükselttiler ve «Türk çiftçisi aleyhine karar alan, onu refaha ulaştıracak kararlara engel olan kişi hâlâ Bakan olarak kalmamalı» dediler.

Ve Ticaret Bakanı Naim Talû, «İstenmeyen Adam» ilân edildi.

Manisa'da pamuk üreticileri, ellerinde pankartlarla, Sultan Camii alanından yürüyüşe geçtiler. Bu 12 Mart 1971'den bu yana, ilk «üretici yürüyüşü» idi. Pankartlarda şu cümleler göze çarpıyordu : «Bu millete hizmet eden, onun efendisidir.» «Çiftçilik de meslektir, kazançsız meslek olur mu?», «350 kuruş pamuk, 315 kuruş gübre», «Çekirdek 85 kuruş, küspe 135 kuruş», «Maliyet 398 kuruş, satış 350 kuruş.» Yürüyüşe katılan bir çiftçi, taban fiyatlarının yetersizliğinden yakınıyor, «Pamuk bize 4 liraya maloluyor, oysa taban fiyat 350 kuruş» diyordu.

CHP Manisa milletvekili Veli Bakırlı, Meclis'te Naim Talû'ya, «Sen bir sosyete çocuğusun» diye bağırdı.

Bütün bunlar, geçtiğimiz son günlerin önemli kıpırtıları olarak değerlendirildi.

Tarım kesiminde kullanılan her türlü maddenin —gübre, tohumluk, tarımsal girdiler, küçük üreticinin temel ihtiyaç maddeleri— fiyatları, her geçen gün artıyordu. Tarımsal ürünlerin maliyetleri, bu artışlara bağlı olarak yükseliyor, ancak, Ticaret Bakanı Naim Talû, «taban fiyatlarına zam yok» diye diretiyordu. Küçük üretici, bir kilo pamuğu yetiştirmek için harcaması gereken paranın 175 - 180 kuruştan 200 kuruşa kadar çıktığını ve hattâ 200 kuruşu da aştığını söylüyordu. Kooperatiflere satış yapıldığı ve taban fiyatlarının da durumu gözönünde bulundurulduğu takdirde, üreticinin, kilo başına net kârı 10 kuruşu geçmiyordu. Ayrıca bu yıl, dünya piyasasında pamuk fiyatlarının düşüklüğü ve alışlarda taban fiyatlarının

ya da iktidarın asıl sahipleri

altına düşülmesi, herşeyden önce, üreticiyi büyük güçlüklerle karşı karşıya getirmişti. Ne var ki, Ticaret Bakanı Naim Talû'ya dert anlatmak mümkün değildi. Naim Talû, Nuh diyor peygamber demiyor, «İstifa ederim!» tehdidini savuruyordu. O böyle derken, İstanbul sosyetesinin kodamanlarını teşkil eden büyük sanayi ve ticaret erbabı da zevkle viskisini yudumluyor, Hükümete sunmak üzere hazırladığı muhtırada, taban fiyatlarının «politika dışı» bir organ tarafından tesbit edilmesini istiyordu. Sanayi ve ticaret erbabı Hükümetten, destekleme alımlarında ve fiyat himayelerinde, enflasyonist eğilimlere yol açacak uygulamalardan dikkatle sakınmasını diliyordu. Bakan da onların bu dileklerini yerine getirebilmek için elinden geleni esirgemiyordu!

Naim Talû, CHP milletvekili Veli Bakırlı'nın dediği gibi, bir «sosyete çocuğu» değildi ama, büyük sanayi ve ticaret burjuvazisinin akıllı bir kollayıcısı olduğundan kimsenin şüphesi yoktu. Nitekim, sanayi çevrelerinin temsilcisi Ertuğrul Soysal, haftanın başında, bu çevrelerin sözcüsü durumundaki «itibarlı» bir günlük gazetede, Melen hükümetine yöneltilen eleştirilere karşı hızlı bir Melenist savunmaya girişmek gereğini duydu. Soysal şöyle diyordu:

«Bir hükümet ki, «bırakınız, Türkiye'yi 12 Mart öncesine sürükleyecek açıkları kapatayım, reformları yapayım, ekonomiyi düzene kavuşturup işi sahibine teslim edeyim, diyor; (biz), daha seçime bir yıl kala, Türkiye'yi çıkmazlar ülkesinin ortamına itmek istiyoruz.»

TOPLUM'un baskıya hazırlandığı çarşamba günü (11 Ekim 1972) ise Ankara Radyosu, 13 haberlerinde, İzmir Sanayi Odası Başkanı Şinasi Ertan'ın, Talû'yu övdüğü ve gensoruya karşı çıktığı haberini veriyordu.

. . . .

Manisa milletvekili Ok, Ege gibi bir yerde üreticinin, ürününü borçları ile değişmeye hazır olduğunu, köylülerin büyük bir sıkıntı içinde bulunduklarını; bu manzara ortada dururken, Atatürkçü bir hükümetten söz açmanın mümkün olamıyacağını belirtti; «Halkın ıstırabına tercüman olmamız gerekiyor» dedi. Ve son dinlenme tatilinde, Ege bölgesindeki gezilerinden örnekler verdi. Buna göre, Manisa'da, sekiz pamukçu bölgede, Ağustos ayında, 1 kilo pamuğun maliyet fiyatı 350 - 470 kuruş arasındaydı. Alınan kredinin, faizi dahil edilmeden Bayındır'da bu fiyat 365, Bakırçay'da 364 kuruştu. Aydın'da kredi faizi dahil 418 ile 464 kuruş arasındaydı. Maliyet fiyatı, taban fiyatının üzerine çıkmıştı. Ayçiçeği, buğday ve şeker pancarı, maliyetin altındaydı. Hükümet, maliyeti etkileyen unsurları düşürmeyi istememişti. 1971 fiyatlarına göre, 1972 fiyatlarında artış oranı **ise, Ok'a** göre şöyleydi:

Tarım işçilerinin **ücretlerinde** yüzde 22.8'lik bir artış olmuştu. Bu artış, taşıma araçlarında yüzde 45'ti Tarım araçlarında yüzde 37, suni gübrede yüzde 75,7 akaryakıtta ise yüzde 7.3 ile 7.6 idi. Madeni yağda yüzde 36, yedek parçada 39.2, tohumlukta yüzde 20 olan artışlar, sulamada yüzde 300'ü bulmuştu.

Bunun yanı sıra, toptan eşya fiyatları, 1963'e göre, yüzde 69 artmıştı. Tarım ürünleri ise yerinde sayıyor gibiydi. Pamuk ihracatçılarının yüzde 5 vergi iadesi, bu eylül ayında açıklanmış; böylece, pamuk ihracından elde edilen 2 milyar 470 milyon liralık gelirden ihracatçılara verilen vergi iadesi 123 milyon 500 bin lira olmuştu. Bu miktardan, küçük çiftçinin eline geçen ise sıfıra sıfırdan ibaretti. Zira pamuk üreticinin elinden çıktıktan sonradır ki, Naim Talû, vergi iadesinden ihracatçıyı haberdar etmişti. Böylece, 114 ihracatçı, pastanın büyüğünü yemeğe; üreticiler ise, soğanın cücüğü ile yetinmeğe devam ediyorlardı!

Eğer Hükümet, tarım girdilerini ucuza sağlasaydı, taban fiyatlarını arttırmaya lüzum yoktu. Oysa bugünkü durumda çiftçi, kendisini sahipsiz görüyordu. Bu hale gelmiş Parlamentonun demokratik rejimi kurtarmasının kuşkusu, Ok'u endişelendiriyordu. CHP, halka sahip çıktığını göstermeliydi. Bir memleketin köylü ve çiftçi çoğunluğu «devlet tapularımızı alsın, yeter ki bizlere baksın» düşünce ortamına gelirse, böyle bir ortamda, aşırı ideolojilerin hakkından ne cop, ne de süngü gelebilirdi. Almanya kapılarının açılması halinde, Türkiye'de, sadece ihtiyarlarla çocuklar ve küçük bir mutlu azınlık kalacaktı.»

Mustafa Ok, Meclisteki konuşmasında da şöyle diyordu: *«Örgütlenmiş ticaret ve sanayi çevrelerinin güçlü kişilerinin yukarıya aldığımız konuşmaları dikkatle tetkik edilirse, kullandıkları kelimeler bu çevrenin, Sayın Naim Talû için daha üst derecede bir görev düşündükleri intibaını verir niteliktedir.* (CHP sıralarından alkışlar) *Bekleyelim, zaman gösterecektir.* (Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 16.10. 1972).»

İşte Naim Talû...

Beş ay önce söylenen bu sözlerin kahramanı, bu günün Hükümet Başkanıdır.

Türkiye'de iktidarın asıl sahibinin hangi çevreler olduğunu hâlâ görmezlikten gelecekler çıkabilir mi acaba?...

---

yal güvenliğe kavuşturmak üçn hazırlanan kanun,

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânı,

Anarşiye ve yıkıcı faaliyetlere karşı daha etkili mücadele imkânları veren ve idari reform niteliğinde olan kanunlar,

Personel reformunun aksaklıklarını düzeltmek amacını güden mevzuat,

Millî Savunma gücümüzü artırma amacını güden çeşitli kanunlar,

Kabul edilmiş olduğuna göre, yukarıda belirtilmiş olan işlerin de yapılmasıyla, Türkiye'nin önemli sorunları çözüm yoluna girmiş

PROTOKOL

Talû protokolünde şöyle deniliyor:

«Hükümet, pahalılık, işsizlik ve yoksullukla da, komünizmle de mücadeleye önem verecektir.»

Turhan Feyzioğlu kokan bu cümle bize bir fıkra hatırlattı:

Seksenlik bir adam, genç bir kadınla evlenmek ister. Niyetini dostlarından birine açar. Dostu,

— Peki ama, der, bu yaştan sonra evlenmekten amacın nedir?

— Biliyorsun dostum; bir oğlum vardı, o da ölüp gitti. Ocağım sönmesin diye bir evlât istiyorum da onun için evleneceğim.

Dostu, bir süre düşündükten sonra,

— Sen bu sevdadan vazgeç, der.

— Niye?

— Alacağın kadın çok namusludur, haberin olsun!

Protokolü kaleme alanlara deriz ki:

— Bu işlerin altından kalkmak öyle kolay değildir! Haberiniz ola!

ve huzur ortamının doğması için Türkiye Büyük Millet Meclisi kendisine düşen görevleri yerine getirmiş bulunacaktır.

7 — Partilerimiz, kurulacak koalisyon hükümeti tarafından, iktisadî hayatımıza daha fazla canlılık kazandırmak, ziraî mahsulleri değerlendirerek, köylü yurttaşlarımızın gelirini artırmak, özellikle işçi, küçük esnaf ve sanatkârlar gibi dar gelirli zümrelerin geçim şartlarını iyileştirmek amacıyla, mümkün olan her tedbirin alınması hususunda mutabıktırlar.

Hükümet, pahalılık, işsizlik ve yoksullukla da, komünizmle de mücadeleye önem verecektir.

Plânlı ve istikrarlı iktisadî kalkınma ile sosyal adaleti ve sosyal güvenliği birlikte gerçekleştirme anlayışı ve dengeli bir karma ekonomi görüşü içinde çalışacak olan hükümet, her konuda yapıcı ve memleketçi bir politikanın izleyicisi olacaktır.

8 — Koalisyon hükümeti, Türkiye'nin Sıkıyönetimsiz de huzur ve güven içinde yaşayabilmesi için gerekli idari tedbirleri bir an önce tamamlamaya gayret edecektir.

9 — Cumhuriyet hükümetlerinin barışçı millî dış politikasının izlenmesine, millî menfaatlerimiz titizlikle korunarak, devam edilecektir.

10 Hükümetin, devamlı ve istikrarlı bir parlamento desteği ile ahenkli ve verimli bir çalışma yapabilmesi ve hükümet programının aksamadan uygulanabilmesi için, partilerimiz ortak bir çaba göstereceklerdir.

Bu protokolde yer alan hususların gerçekleştirilmesi için, parlâmento gruplarımız arasında ahenkli işbirliğini kolaylaştırmak üzere gereken hallerde, partilerarası bir Kordinasyon Komitesi görevlendirilecektir.»

AP ve CGP Ortak Grupları, ertesi gün toplanarak **«Koalisyon Protokolü»nü** benimsediklerini açıklarlarken, hükümeti kurmakla görevli Naim Talû da her iki hükümetten aldığı Bakan adayları üzerinde çalışmaya ve bunlarla istişarelere başlamış bulunuyordu.

CHP

Eleştirinin zaferi

Cumhurbaşkanı seçiminden bu yana ve hele iki büyük partinin, CHP ile AP'nin, bir koalisyon hükümeti kurma eğiliminde bulunduklarının anlaşıldığı sıralarda; parti bünyesinden, aydın çevrelerden ve olanak kapılarını aralık tutabilmek için her türlü oluşumu alkışlarla karşılamayı değişmez ilke olarak benimsemiş bulunanların dışında kalan basından gelen içten ve tutarlı eleştiriler, özellikle CHP yetkili çevrelerinde nihayet etkisini göstermiş ve böylece kurulmuş bir yeni tuzak işlemez duruma düşmüştü.

Çünkü, bu eleştirilerin en çok etkilediği sanılan CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, artık «Mülkiye cuntası» nın telkinlerini de bir yana bırakmak suretiyle, kurulmak istenen CHP—AP Koalisyon Hükümeti için AP Genel Başkanı Demirel'e öylesine ağır koşullar ileri sürmüştü ki, bu takdirde kurulabilecek bir hükümete **«CHP nin görüşünde ve ağırlığında bir koalisyon hükümeti»** damgası kolaylıkla vurulabilirdi.

Tencere ve kapak

Demirel, Ecevit'ten böyle bir çıkış beklemiyor, Cumhurbaşkanı seçiminde olduğu gibi, can—ciğer kuzu sarması olacaklarını sanıyordu. Bununla beraber, kulağına kar suyu kaçmamış da değildi. Özellikle AP—CGP koalisyonunu, kabineye girme şansı daha çok olduğu için tercih eden AP'liler, Demirel'e, CHP'nin büyük bir kanadının AP ile ortak bir hükümet kurulması konusunda ters görüşler taşıdıklarını iletmişler, o da, her ihtimale karşı, CHP lideriyle görüşmeden önce, CGP Parti Divanı Başkanı Dr. Kemal Satır'la konuşarak nabız yoklamıştı. CGP, bir hükümete ortak olabilmek için dünden razıydı! O parti için önemli olan, sadece bir hükümetin içinde yer alabilmekti. Üstelik ağır sayılabilecek hiçbir koşul da ileri sürmüyordu.

Oysa Ecevit, ilk koşul olarak, kurulacak hükümetin başkanlığına Demirel'in gelmesini, eğer Demirel bunu kabul etmezse AP içinden başbakan aranmasını, bu da olmadığı takdirde Parlâmento dışından bir kinişin kontenjan senatörlüğü mekanizması işletilmek suretiyle parlâmenter yapılması ve başbakanlığa atanmasını istiyordu. CHP Genel Başkanının koşulları

SÜLEYMAN DEMİREL
«AP'de başbakan adayı yok»

ECEVİT GAZETECİLERLE: «Talû'ya kesin olarak hayır!..»

bu kadarla da bitmıyordu. Bu nitelikte bir başbakan bulunduğu takdirde, kurulacak hükümetin izleyeceği politika, iki partinin görüşlerini de kapsayabilecek bir biçimde tesbit edilmeli, ayrıca, seçimlere kadar hangi işlerin gerçekleştirileceği bir protokola bağlanmalıydı.

Bu demekti ki, CHP, AP ile bir koalisyon hükümetine yanaşmıyordu. Eğer Ecevit, Demirel'le olumlu bir sonuca varmak için görüşmeyi aklına koymuş olsaydı, herhalde, koşulları bu kadar ağır ve sınırlı tutmazdı. Bu durum, bir bakıma, son haftalarda yapılan eleştirilerin bir zaferi anlamına geldiği kadar, artık CHP bünyesindeki «Mülkiye cuntası»nın da her isteğinin yerine getirilmiyeceğinin bir işareti sayılabilirdi.

Kaçak güreşen AP

Ecevit, Demirel'e Millet Meclisi'ndeki sandalya dağılımının hesabını yaparak, AP'nin tek başına hükümet kurmasının da mümkün olduğunu söylüyor, şöyle diyordu :

«— Millet Meclisi'nde 226 üyeniz var. Öteki partilerin ve bağımsızların sayısı ise toplam 210 ediyor. Bunlardan hiçbirinin AP hükümetine oy vermeyeceği düşünülse bile, 226 oyla pekâlâ güven alabilirsiniz. Biz de böyle bir hükümetin düşürülmesi çalışmalarına katılmıyacağımıza göre, Millet Meclisi sizi düşürmek için 226 oyu bulamaz. Seçimlere böylece gidebiliriz.»

Demirel ise kendisinin başbakanlığının sözkonusu olamıyacağını, kendisi olmayınca AP'den başka birinin de başbakan olamıyacağını söylüyor ve Parlâmento için de başbakan olabilecek nitelikte bağımsız parlâmenter bulunduğuna gâre, kontenjan senatörlüğü mekanizmasının işletilmesine de gerek bulunmadığını ileri sürüyordu.

AP Genel Başkanı, hükümetin güçlü olmasını istediğini, partisinin istenen güçte bir hükümet kuracak sayıya sahip bulunmadığını bildiriyor ve şu hesabı yapıyordu :

«— AP'nin durumunu ben herkesten iyi bilirim. 3 milletvekilimiz devamlı hasta, 4 milletvekilini hay siyet divanına verdik, Sabit Osman Avcı Meclis Başkanı olduğu için oy kullanamıyor. Bu durumda, en az 8 eksiğimiz var. 218 üye ile mi hükümet edeceğiz?»

Demirel bu açıklamayı yaptıktan sonra, baklayı ağzından çıkarmış,

«— Ben, bağımsız başbakan olarak Naim Talû'yu düşünüyorum. Cumhurbaşkanına da bundan bahsettim. Her hangi bir tepki gelmedi» demişti.

Bunun üzerine Ecevit,

«— Şu halde biz, kurulacak hükümette yokuz» diyerek ayağa kalkmış, Demirel de kendisine, yine ilerdeki ihtimalleri hesaplayarak,

«— Bülent bey, siz yine de kapıları tamamen kapatmayın. Belki ileride yine görüşmemiz gerekecek..» karşılığını vermişti.

Durum muhakemesi

Demirel, yanından Ecevit ayrıldıktan sonra kısa bir «durum muhakemesi» yaptı. CHP'nin koşulları çok ağırdı. Oysa CGP, AP ile ortak hükümet kurmaya can atıyordu. Bu takdirde neden eli ateşe sokmalı ve AP—CHP koalisyonunda ısrar etmeliydi?

Kararını hemen verdi ve CGP Genel Başkanı Feyzioğlu'yu, görüşmek üzere, odasına dâvet etti. Feyzioğlu zaten bunu bekliyordu, hemen dâvete icabet etti. Ve yarım saat kadar ilk görüşmeden sonra, gazetecilere şöyle dedi :

«— Sayın Demirel'le anlaşmış bulunuyoruz. Bir AP—CGP koalisyon hükümetini gerçekleştirmek için hemen çalışmalara başlayacağız.»

CHP'de hava

O sırada CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit de Parti Meclisi üyelerine olup bitenler hakkında bilgi veriyordu. Parti Meclisi, Genel Başkanının tutumunu oybirliği ile onayladıktan sonra, vardığı sonucu bir bildiri ile kamuoyuna açıklamıştı. Bildiride şöyle deniliyordu :

«Kurulacak hükümetin iki ortağından biri olacağı anlaşılan AP, Millet Meclisi'nde çoğunluğa sahip bulunduğuna göre, hükümet başkanının bu partiden olması, demokrasi kurallarına ve partilere dayanan hükümet ilkesine daha uygun düşerdi. Çoğunluk partisinin böyle bir hak üzerinde durmaması veya duramaması gerek demokrasi bakımından, gerek hükümet etkinliği bakımından eksikliktir. Bunu hatırlatmakla, bir başka par

tinin içişlerine karışmış olmuyoruz, kendi demokratik ve etkin hükümet anlayışımızı belirtmiş oluyoruz.

CHP şimdi, siyasal, sosyal ve ekonomik anlayışları bir doğrultuda bulunan iki partinin, gene aynı doğrultuda bir kimse başkanlığında hükümet kurmayı kararlaştırmalarını çok doğal saymaktadır. Gerçi sosyal sorunları ağır basan bir toplumda böyle bir tutucu koalisyondan kaygı duyanlar olabilir; fakat, seçimlerde halkımızın CHP ye katacağı güçle Parlâmentoiçi dengenin halka daha yatkın duruma geleceğine inanıyoruz. Sağ koalisyonlar kurulması da ancak o zaman güçleşmiş olacaktır.

Daha 1971 sonunda Ticaret Bakanı olarak siyasete girerken Sayın Naim Talûnun büyük sermaye çevrelerine hizmet etmek ve güven vermek amacıyla bu göreve getirildiği, zamanın Başbakanı tarafından açıkça belirtilmişti.

Bir devlet adamının, bir yandan mâkul ölçüler içinde, iş çevrelerine güven vermekle beraber, bir yandan da halka yararlı olması gerekirken, Sayın Talû, halka yararlı olmamıştır.

Sayın Naim Talû, kendi Ticaret Bakanlığı sırasında, aşırı ölçülere varan fiyat yükselişlerinin yükünü, başta köylü, esnaf olmak üzere dar ve orta gelirli halk topluluklarına çektirme ve halkın satın alma gücü hızla düştüğü halde, büyük sermaye çevrelerinin aşırı kâr oranlarını yüksek düzeylerde tutabilmenin öncülüğünü yapmıştır.»

Bildiri şöyle devam ediyordu:

«Şimdi, ana muhalefet partisi durumuna gelen CHP, Talû hükümeti tarafından halkı ezici bir fiyat politikası izlenmesine karşı, var gücüyle direnecektir. Seçimler yaklaştığına göre, belki hükümete katılan partiler de daha mâkul bir fiyat politikası izleneceği görüntüsünü vermeye çalışacaklardır. Köylüye ve bütün çalışanlara emekleri nin gerçek hakkını sürekli olarak verecek bir politika ancak CHP nin Anayasa doğrultusunda yapacağı düzen değişikliği ile sağlanacaktır.

Sayın Talû, büyük sermaye çevrelerine en büyük hizmetini, son zamanlarda, esnafı ezecek, hattâ geniş ölçüde yok edecek bir tutum izleyerek gerçekleştirme yoluna girmiştir. Büyük sermaye çevrelerine devletçe akıl almaz destekler ve ayrıcalıklar sağlanarak büyük mağazalar kurdurma plânı, Sayın Talû'nun Ticaret Bakanlığın da devlet politikası haline getirilmiştir. Şimdi, Başbakan olarak daha kolaylıkla uygulama olanağını bulacağı bu plânla Sayın Talû'nun köylüye indirdiğinden de daha büyük bir darbeyi esnafa indirmesinden ve özel girişimi ancak en varlıklı zümrenin tekeline bırakmasından ciddî olarak kaygı duymaktayız. Böyle bir politikanın ardındaki zihniyet, hiç kuşkusuz, işçilere ve başka dar gelirlilere de büyük sıkıntılar getirecektir.»

Görünen tehlike

Bildiri, bundan sonra, ufuktaki tehlikeye dikkatleri çekiyor ve şöyle son buluyordu:

«Bu tehlikeye karşı CHP uyanık bulunacak, halk yararına muhalefet görevini yapacaktır. CHP 'reform' aldatmacalarının içyüzünü açıklamaya da devam edecektir.

Aynı zamanda CHP, partilere dayalı karma hükümet kuruluşu ile demokrasinin biçimsel unsurları bir ölçüde gerçekleştirip, demokratik hak ve özgürlüklere yeni kısıntılar getirilerek demokrasinin içten yıkılması yolundaki girişimler sürdürülecek olursa, böyle girişimlere de bütün gücüyle karşı çıkacaktır.

Yeni hükümet döneminde, CHP'nin muhalefeti, halkın insanca yaşama hakkını korumak ve demokratik hak ve özgürlüklerini savunarak, gerçek anlamıyla demokrasiyi kurtarma amacına yönelecektir.

CHP, bu muhalefet görevini, demokratik rejimin bir an önce esenliğe çıkmasını isteyen bir partinin sorumluluk anlayışı ve ölçüsü içinde yerine getirecektir.»

Sen de gel!

Az gittiler, uz gittiler, dere - tepe düz gittiler, bir de arkalarına baktılar ki, bir arpa boyu yol gitmişler.

Bunlarınki bir arpa boyu da olmadı.

TOPLUM'u bir yerde bıraktılar, döndüler, dolaştılar, olaylar onları yine TOPLUM'un sabit kaldığı, sökülmediği yere getirdi.

Olayların zoru ile oldu diye kimse inatlaşmamalı. Herkes kendiliğinden geldiğine, kendini inandırmalı.

Bunu yapmıyanlara, yapamıyanlara da, bütün demokratik sol, Mevlâna büyüklüğüyle,

— SEN DE GEL!..

demeli.

Birleşmiş cephe karşısında ancak böyle toplanarak, güçlenilebilir.

CHP PARTI MECLISI: Ana Muhalefet Partisinin kararı...

Nettin gençliğini?

Cemalettin Ünlü

Zaman zaman şiire kaçarım… Severim şiiri… Alır götürür beni günün yorgunluğundan, gürültüsünden. Belleğim şiirler doludur. Gün olur; kitaplar, antolojiler deviririm; gün olur belleğimden dizi dizi şiirler dökülür, bağıra çağıra okurum…

Türk şairlerinden de olur bu şiirler, başka ülkelerin şairlerinden de… Fransız Edebiyatı denince simgeci şairler gelir aklıma.. Simgeci şairler denince Paul Verlain'i ansırım… Severim çoğu zaman Verlain'i.

Çoğumuzun bildiği bir şiirdir bu… Öyküsünü hep biliriz. Hapiste yazmış bu şiirini Verlain.. Düşünüyor gökyüzünü, ağaçları :

«Gök öyle mavi, öyle durgun
Damların üzerinde!
Yeşil bir dal sallanadursun,
Damların üzerinde.»

Ve hapisteki şair işte böyle dertleniyor… Soruyor kendi kendine, «ne yaptın gençliğini?» diyerekten:

«Ey sen ki durmadan ağlarsın
Döversin dizini;
Gel söyle bakalım ne yaptın,
Nettin gençliğini?..»

....

Gün olmuş, bu soruyu insanlar kendi kendilerine sormuşlardır hep.. Gün olmuş, toplumlar, uluslar sormuşlardır bu soruyu kendi kendilerine, birbirlerine…

« Gel söyle bakalım, ne yaptın,
Nettin gençliğini?...»

Şiirler çoğu zaman çağışım lar getirir bize… Ve yine şiirler uğuldarken kulaklarımızda bir çağrışım zincirini serer gözlerimizin önüne :

Gel söyle bakalım, ne yaptın,
Nettin gençliğini?...

Böyle çoğu kez şiirlerin, mısraların arasında yaşamaya çalışırken çevrilir radyonun düğmesi. Şarkılar da girer işin içine.. Daha sonra günlük yaşam zincirinden haberler dökülür birer ikişer.. «.. 1946 doğumlu, filandan doğma, falan fakülte öğrencisi, 1947 doğumlu, falan falandan doğma, filan fakülte öğrencisi...» Sayar, sayar durur adlarını gençlerin radyo lar, televizyonlar...

Ve yine şiirler karışır işin içine… Oyar şakaklarımızı Verlain'in mısraları :

«... Gel söyle bakalım ne yaptın,
Nettin gençliğini?...»

Gelecek kuşaklar soracak, bin kez soracak bize bu soruyu!. **«Ne yaptınız gençliğinizi? Ne yaptınız gençlerinizi?...»** Şimdi onlar mı yargılanıyor!… Yarın tümden hepimiz yargılanacağız tarih önünde.. Neden böyle oldu?… Neden böyle olduk?… Daha yakın geçmişin olayları dipdiri duruyor belleğimizde.

22 Mart 1968… Paris'in Nanterre'deki fakültelerinin birinde ilk sıkılan yumruklara **«Antiemperyalist»** deniliyordu..

29 Mart'ta bunların yüzüne ka kapıldı fakülte… Nisanı huzursuz geçirdiler… Donuktular, buruktu - lar.. Mayıs'ın ilk günleri çatışmalı geçti. Ve fakat, 6 Mayıs 1968 gecesi Etoil Alanında elli bin kişiydiler.. «Sokağa söz hakkı» verilmişti…

Olaylar dalga dalga dünyaya yayıldı, Bütün üniversitelerde dillendi bu sıkıntı..

Bütün dünya gençliği asırlık bencilliğe baş kaldırıyordu.

Bizde de başladı… Aynen onlar gibi… Sorunları hep benziyordu birbirine…

Herkes bir şeyler söyledi…
Herkes bir şeyler yazdı…

Beş yıl geçti aradan. Neler neler olmadı… Bunların yazılması, bunların kâğıtlara, kitaplara dökülmesi çok erken daha.. Hattâ bugünün koşulları olanak tanımıyor buna… Fakat alnımızda keder çizgileri, kulağımızda ajans haberleri eksilmiyor. Ve yeniden tekrarlıyoruz Verlain'in dizelerini :

«Gel söyle bakalım ne yaptın
Nettin gençliğini?...»

Bu dize bizi yakın bir ülkeye götürüyor. Tarihin, yakın geçmişin sayfaları ibretle sıralanıyor gözlerimizin önüne…

Sırasında nasıl şartlandırılıyor gençlik.. Ya da, nasıl bir özenle eğiliniyor gençlik üzerine; ve nasıl demokratik bir duygululukla yarının yetişkinlerini hazırlıyorlar… Bunun en sivri örneklerini Federal Almanya vermektedir…

Sturm Abteilung!.. Fırtına birlikleri… Eski yüzbaşı Ernst Roehm'un ünlü S.A.'ları bunlar. İlk önce onlar da, jimnastik ve spor kolu adı altında örgütlenmeye başlıyor Hitler'in partisinde… Yok, yok!…

AVRUPA'DA GENÇLERİN GÖSTERİSİ: Sonra ne oldu?

Burada, Hitler'in Nasyonal Sosya lizminin öyküsünü serecek değilim ortaya... Okumak isteyen, merak eden alır okur kitapları. Bu konuda o kadar çok kitap var ki ülkemizde.. Kitapçı vitrinleri, kitapçı sergileri bunlarla dolu. SA'lar, SS ler ve sonrakiler konumuz dışındadır. Biz ondan sonrakilerine şöyle bir göz atalım...

1969'da Berlin'de...

1969'un Mart'ında Berlin'deyiz.. Konumuz, Türk işçileri. Tiergarden Jürili Asliye Ceza Mahkemesinde bir Türk işçisi yargılanıyor.. Bu dâvayı dinlıyeceğiz..

Konuyu daha yakından izliyebilelim diye özel yerlere oturtuyorlar bizi, mahkeme salonunda...

Yoooook... İtiraz ediliyor. Fotoğraf çekmek yok.. Ad, ad yazmak yok.. Kocaman mahkeme salonunda yargıçlardan başka görevliler de var!... İtiraz, onlardan... Olayda sanık olarak dört Alman genci de var. Ve gençler yirmibirlerini doldurmadıkları için gençlik örgütü görevlileri de duruşmaya katılmışlar. Sanık gençler yalnız değil... Bir yığın adam!... Kim bunlar, diyoruz.. Ruh doktoru.. Ya bu? Psikolog. Bu da sosyolog. Öteki, pedolog. Ve sayıyorlar... Bu da Avukat, bu da bir baba, bu da herhangi bir anne.. Aile reisi olarak katılıyorlar duruşmaya, sanık çocuklarla akrabalıkları filan yok... Gençlik örgütünce görevlendirilmişler bu duruşma için.. Hem de taraf olarak.. Savcının karşısında savunacaklar gençleri ...

Stadjugendamt

Daha öğreniyoruz bu örgütü.. Kocaman bir kanun çıkıyor karşımıza: Jugendwohlfartsgesetz!... **«Almanya'nın her il ve ilçesinde Stadtjugendamt kurulacaktır..»** diyor kanun, daha başında. Bugün 960 tane Jugend memurluğu var Federal Almanya'da..

1972 Ağustos'u.. Münih'teyiz... Bavyera Eyaletindeki Jugendamt'ın en sorumlularından Bay Gmeinwieser bize örgütün kuruluşunu anlatıyor..

Çok şey öğreniyoruz burada. Ve çok çeşitli acılar da didikliyor bir yandan da içimizi...

Öyle bir ülkenin çocuklarıyız ki biz, ülkemizde iktidar partisi artık **«herşey benim»** diyor. Devpartizan kimseler getiriliyor... İşte, Türk Ansiklopedisi en canlı örneğidir bunun... Gençliğinde her kes gibi aşk şiirleri yazdığı için adı şaire çıkmış bir pratisyen hekim, kendisi gibi düşünmeyenlere kitaplar yazarak küfreden bir pratisyen hekim; şiir yazdı, kitap yazdı diyerek Türk Ansiklopedisinin başına getirilince neler neler ol madı ülkemizde ..

Bu sefer Münih'te iki önemli şey öğreniyoruz.. Birincisi, bir kuruluş nasıl demokratik olur? İkincisi, gençler nasıl korunur?..

BATI ALMANYA'DA BIR GÖSTERI
Polis göstericileri dağıtır ama...

Stadtjugentamt München'in sorumlusu Bay Gimeinwieser anlatıyor, dinliyoruz:

let ve hükümet kavramları birbiri ne karıştırılıyor. En tarafsız olması gerekilen kuruluşların başına en

«... Ülkemizde, arabalarda ne kadar trafik başlangıç numaraları varsa o kadar Jugentamt var. Ne kadar ufacık şehirlerimiz varsa hepsinde de Jugentamt var...»

Demokratik bir kuruluş

Bay Gmeinweser anlatıyor: **«... Bu kuruluşlarda İkinci Dünya Savaşından sonra bürokrasi örgütlenmesinden demokrasi örgütlenmesine geçtik...»**

Örgüt, ilk kez ikiye ayrılıyor. Parlamenter bölüm (JWA), yöneticiler bölümü...

Önce, (J.W.A.)'da kimler var görelim.

Bir Başkan.. Kuruluşun başkanlığını, eyaletin Belediye başkanı yapıyor..

Oniki tane Belediye Meclisi üyesi. Bunlar, gençlik sorunlarını anlayan kimselerden seçiliyor.

Beş kişi halktan.. Bunların seçimi şöyle oluyor: Öğretmenler Birliğine, Müstahdemler Sendikasına, Sendikalar Birliğine (DGB: Bizdeki Türk — İş gibi), Ticaret Sanayi odalarına yazı yazılarak birer kişi isteniyor. Bu örgütler beş kişiyi seçip gönderiyorlar.

Daha sonra gençlik örgütlerinden altı kişi isteniyor. Bu örgütler şunlar :

1 — Katolik Gençlik örgütü
2 — Protestan Gençlik örgütü
3 — Sosyalist Gençlik örgütü (SPD'nin gençlik örgütü)
4 — İzcilik Gençlik örgütü
5 — Genç Hristiyanlar Birliği
6 — Genç Sendikacılar Birliği

Bu örgütler birer kişiyi seçip gönderiyorlar.

Bundan başka aşağıdaki örgütlerden birer temsilci isteniyor:

1 — Arbaiterwehfard'an bir temsilci.

2 — Katoliklerin Caritas örgütünden bir temsilci

3 — Jinere Mission Protestan örgütünden bir temsilci

4 — Hiç bir dine ve politikaya bağlı olmayan birliklerden bir temsilci.

5 — Kızılhaç'tan bir temsilci.

6 — Yahudi İlâhiyat İşleri Başkanlığından bir temsilci.

İşte (JWA)'nın parlamentosu kurulmuştur. İşte bu parlamentonun gençlik için kararlarını uygulayacak bir örgüt daha gereklidir. Şimdi de bu örgütü kuralım :

Burada artık başkan yoktur, direktör vardır. Örgütün direktörü yine eyaletin belediye başkanıdır. Fakat Başkanın işleri çok olduğu için örgütün başına kendisini temsil edecek birini tayin eder. Bizim konuştuğumuz Herr Gmeinwieser, direktörün temsilcisidir. Şimdi diğer yöneticileri sayalım :

Sağlık Müdürü, bir katolik papazı, bir protestan papazı, bir haham, bir vesayet mahkemesi hakimi, 21 yaşına kadar olan gençleri mahkûm etmeye yetkili mahke

meden bir yargıç, eyalet Kültür Bakanlığından bir temsilci, şehir maarif müdürlüğünden bir temsilsi, İş ve İşçi Bulma Kurumundan bir temsilci, Sosyal İşler Müdürlüğünden bir temsilci, bütün okullardan bir temsilci, Gençlik Kültür Müdürlüğünden bir temsilci, bütün gençlik örgütlerini içine alan konfederasyonlardan bir temsilci, Polis âmirliğinden bir temsilci, Esnaf ve Sanatkârları kontrol eden memurluktan bir temsilci (Meslek kontrolörlüğü temsilcisi).

İşte parlamentonun aldığı kararları yürütecek örgütü de böylelikle kuruyorlar. Ve bu kuruluş, (JWA)'nın aldığı kararları uygulamakla görevlidir.

Örgüt neler yapıyor?

Şimdi, bu örgüt ne yapar, nasıl çalışır, onu görelim.

Örgütün on şubesi var:

1 — Yönetim bölümü. Merkez ile şubeler arasında bağlantıyı sağlar. İdari işleri yürütür.

2 — Vesayet: Anası babası olmayan çocuklarla ilgilenir. Babayı arar; bulursa, babalık dâvası açar. Çocuk için nafaka alır. Bu bölümün, yalnız Münih'te ilgilendiği onbin çocuk var. Ve yılda 9 milyon mark nafaka alır...

3 — Anasının babasının bakamadığı çocuklarla ilgilenen şube. Evlâtlık olarak alınmış çocuklarla ilgilenmek de bu şubenin görevidir.

4 — Gençliği koruma şubesi. Bu şubenin görevleri şöyle sıralanıyor:

. Gençliği içkiden koruma
- Gençliğin ırzını koruma
. Gençliği açık saçık yayınlardan, yerlerden koruma
. Lokanta ve otelleri gençlik adına kontrol etme
. Polisle birlikte eğlence yerlerini kontrol etme
. Afyon, eroin, esrar gibi âfetlerden gençliği koruma
. Yukarıda sayılan yerlerden ve şeylerden kurtarılmış çocukları iyileştirme
. Sefalet yerlerinde ve fakir yerlerde bulunan çocukları buralardan kurtarma.

5 — Boşanmışların çocukları - nın anaya mı, babaya mı verileceği tayin edilirken söz hakkına sahip olma. Yine bu şubenin, 21 yaşına kadar herhangi bir suçu işlemiş sanıklar hakkında suç ve suç nedenlerine dair mahkemelere rapor vermek de görevleri arasındadır. Boşanma sonucunda ortada kalan çocuğun yetiştirilmesi ve bakımı için çocuk yuvalarına veril mesi gerekirse yine bu büro ilgileniyor.

6 — Çocukları belirli bir süre için, ya da süresiz olarak yuvaya verme şubesi: Sözgelimi ana hasta, baba hasta veya ölmüş olunca.. Çocuk belirli bir süre için ortada kalınca, bu şube, bu çocuğa el koyuyor. Ve yurtlara ya da yuvalara yerleştirdiği bu durumda olan çocukların durumlarını izleyip gözlüyor.

7 — Açıklama ve danışma şubesi: Her an halka açık büroları vardır. Bu bürolarda psikologlar, pedagoglar var. Yetiştirme personeli var. Aileler buraya gelirler. Çocuğun sağlık durumu, ruhsal durumu anlatılır. Burası bir danışma yeridir. Sorunların çözümü için gerekli yerlere havale edilir.

8 — Tatil şubesi: Okul tatillerinde çocuklar ne yapacaklar? İşte, tatil şubesinin de uğraşısı bu.. Şube, ülke içinde üç haftaya kadar günlük geziler de düzenler. Ülke dışında geziler de düzenler. Okul yetkilileri ile birlikte kışın dağlara kayak yapmaya götürür öğrencileri. Bütün bu gezilerin masraflarının büyük bir bölümünü bu şube öder. Aileler de bu masrafların çok az bir kısmına katılırlar.

9 — Memedeki çocuklarla ilgilenen şube: 8 Haftalık çocuklardan üç yaşına kadar olan çocukları yuvaları yerleştirme, çalışan anne ve babalar çocuklarına bakamadıkları zaman bu şubeye başvururlar. Bu şubenin denetimi ve gözetimi altında fakir ana - babalar günlük olarak çocuklarını bu şubenin yuvalarına bırakabilirler. Bu şubenin Münih'te 22 yuvası var. Günde 1700 çocuğa bakılır. Yabancılar da bu yuvalardan faydalanabilirler. Burada bakılan çocukların yüzde onu yabancıdır.

10 — Levazım Şubesi: Bu şube, büro işlerinin yürütülmesi için gereken malzemeyi bulur. Araç ve gereçleri temin eder. Binaların bakımı ile ilgilenir.

Kuruluşun gücü

İlk kuruluşun malî gücüne şöyle birkaç satırla göz atalım:

Devlet yardım ediyor. Eyaletler yardım ediyor. Büyük iş yerleri yardım ediyor. (Bu satırları yazarken, bizde, Devletten tek kuruş alamayan Halkevlerimiz geldi nedense birdenbire aklıma...) Kuruluşun sayısız yuvaları, kreşleri, okulları var. Ayrıca okulların yönetiminde, gençlerin boş zamanlarını değerlendirebilmeleri için lokalleri, müzik salonları var bir yığın... Münih'te Maarif Memurluğu ile ortaklaşa yürüttükleri, 3—6 yaşlarındaki çocuklar için tam 105 yuvası var.

GÖSTERİ SONRASI
. Yine de gençliğe özenilir...

Bu kuruluştan bütün yabancı işçiler de yararlanabiliyor. .

Bir de, çalışanlara kapılarını açtığı gibi, doğrudan doğruya karıştığı işler de var. Bir aile, çocuğunu iyi eğitemiyor mu, kuruluş işe karışabiliyor. Sözgelimi bir çocuk, iyi mi bakılmıyor, kuruluş ihtar ediyor.. Bir kerre; iki kerre, üç kerre, dört kerre.. Olmadı mı-.. Veriyor mahkemeye anayı babayı... Çekip alıyor çocuğu elinden.. Evlât edinilmiş çocukları izliyor... Okuyamayacak çocukları izliyor.. Elinden tutulması gerekenlerin elinden tutuyor.. İlâca ihtiyacı olana ilâç, ışığa ihtiyacı olanlara ışık buluyor.. (Bu satırları yazarken de, bundan birkaç yıl evvel Ankara'da, «Yirminci asrın büyüklerini anlatma» konulu bir ortaokul ödevine Lenin'i de yazdı diye öğretmen tarafından polise ihbar edilen öğrencinin tutuklandığı geliverdi aklına!..)

Gençlik ile çocukluk arasındaki bunalımlı yaşlarda suç mu işledi çocuk, hemen pedagogları ile, psikologları ile, avukatları ile karışıveriyor olaya bu kuruluş. Tanığı olduğum için yukarıda anlattığım Berlin'deki Tiergarden Jürili Asliye Ceza Mahkemesine gazeteci olarak gittiğimizde, adlarının yazılmamasını, resimlerinin çekilmemesini istedikleri çocuk — gençler,

Alfabesizlikle Savaşta yenilgi

1924 Temmuzunda Edirne Öğretmen Okulu'nda son sınavdan çıkınca, dünyalar benim oldu. Minicik bir defter aldım. Buna öğretmenlerimin son öğütlerini yazmalarını isteyecektim. Böylece sınav sonuçlarını da öğrenmiş olacaktım.

Defterciğimi ilk önce, çok sevdiğimiz müdürümüz Hulûsi Bey'e verdim. Rahmetli Hocam. bakınız neler yazdı defterime:

«... Bu defteri son imtihandan beş on dakika sonra aldım. Şimdi Cumhuriyet'in bir öğretmeni sayılırsın.

... Bilmem beni sever misin? Ben müdür sıfatıyle belki okadar kuvvetle söyleyemem. Çetin'in babası olarak seni sevdiğimi temin ederim

Bir baba ve bir öğretmen kalbiyle çok duy guluyum. Bu hisle çok rica ederim. Çocukları sev, onları düşün, onlar için çalış, oku ve yüksel.

Kimsesizlere, zavallılara, ezilenlere birşey yapamazsan bile, hürmet de edemez misin?»

1965 Haziranının ilk günlerine kadar, 40 yıl 8 ay ve 26 gün, Millî Eğitim hizmetlerinin her aşamasında, Hocamdan aldığım bu duygu ile çalıştım. Cumhuriyetin ilk öğretmeni olmanın kıvancı içinde çocukları sevdim, onları düşündüm, onlar için çalıştım. Kimsesizler için, zavallılar için, ezilenler için çırpındım durdum. Ama elimden pek birşey gelmedi. Cumhuriyetin 50'nci yılı törenlerine gün gün yaklaşırken, görevini yapabilmiş insanların rahatlığı yok içimde.

İNSAN HAKLARININ EN KUTSALI

Cumhuriyetin 50'nci yılını kutlama kanunu, şimdiden yer yer uygulanmağa girişilmiştir.

Kutlama törenleri kanununda saptanan 7 amaç arasında şunlar da var: *«İnsan hak... larına dayalı.. bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetinin.. gelişimini; İnsan haklarını geliştirme ve koruma azmini... bütün imkânlardan yararlanarak... duyurmak, anlatmak ve kavratmak.»* Kanunun 2'nci maddesinin 2, 6 ve 7'nci fıkralarından aktarılan bu hükümlerdeki *İNSAN HAKLARI* üzerinde duralım.

İnsan haklarının başında öğrenim ve eğitim hakkı gelir. Eğitim ve öğrenim görme, vatandaş için en başta gelen bir haktır. Bu hak, 1924 Anayasası'nın 87'nci maddesinde şöyle dile getirilmiştir:

«Kadın, erkek bütün Türkler ilköğretimden geçmek ödevindedirler.»

Bu hüküm 27 Mayıs Anayasası'nın 50'nci maddesinde daha bir açıklık kazanmıştır:

«Halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama Devletin başta gelen ödevlerindendir.»

Görülüyor ki iki hüküm arasında ilginç bir gelişme vardır. İlkinde ödev vatandaşa yüklenir. İkincisinde ödev Devletindir. Buna karşın, 1924 Anayasa sı'nın yürürlükte olduğu 1946'lara kadar iktidarlar, halkın öğrenim ve eğitim ihtiyacını karşılamak için çırpınmışlardır. 1946 ve daha acısı 27 Mayıs Anayasası'ndan sonraki iktidarlar, halkın öğrenim ve eğitimini engellemeğe çalışmışlar ve bunda başarılı da olmuşlardır.

Bizde istatistik bilgileri derleme ve yayını, Belçikalı Kamil Jahar'ın işe öncülük etmesiyle başlamış, ondan sonra büyük gelişme göstermistir. 1 numaralı tablodaki rakamları Devlet İstatistik Enstitüsü'nün 517 numaralı ve Millî Eğitim Hareketleri 1927 — 1966, 635 numaralı ve Millî Eğitim İstatistikleri Öğretim Yılı Başı 1970—71, 670 numaralı ve Türkiye İstatistikleri Yıllığı 1971 adlı yayınlardan alıyoruz.

Bu çizelgede göze çarpan, halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarının dengeli ve birbirini tamamlar biçimde karşılanmamış olmasıdır. Rakamlar gösteri-

ILKOĞRETIMDE GELIŞME

TABLO: I

Yıllar	Okul	Öğretmen			Öğrenci		
		Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
1927-28	6.043	10.948	4.246	15.194	325.695	133.969	459.664
1970-71	38.227	87.391	45.186	132.577	2.891.594	2.120.332	5.011.926

16 — 18 yaşları arasındaydılar. (Bu satırları yazarken de, 8—10 yaşların da, nasıl olmuşsa olmuş, hırsızlık yapmış çocukların karakollarda nasıl fotoğrafları çekilerek, gazetelerimizde sütun sütun yayınlandığını; bilmem ne faresi, bilmem ne faresi diyerek isimler taktığımızı ansıyıverdim birdenbire!..)

Uyuşturucu maddelere ilgi mi duydu çocuk?.. Hekimler ve psikologlar hazır... Batı dünyasının gençliğini bir hipi, bir esrarkesler, bir serseriler, cinsel sapıklar yığını gibi görmek büyük bir yanılgıdır. Batının birkaç büyük şehrinde birkaç büyük alanını dolduran birkaç yüz hippiyi, bu ülkelerin gençliği saymak büyük bir yanılgıdır. Yine hep biliniyor ki bu ülkelerde sayısız üniversitelerde, binlerce fakülteler

Milli Eğitim Bakanlığı sorumluları, sivil ve hattâ Sıkıyönetim mahkemelerinde aklanmış, binlerce değerli ve genç öğretmeni görevlerinden uzaklaştırma çabası içindedirler. Ulusun çocukları okulsuz kal mış, öğretmensiz kalmış, bu, 20'nci yüzyılda ağır bir Anayasa suçu imiş, umursamamaktadırlar.

Türkiyede okur yazarlık durumunu gösteren III numaralı tablo bir yüzkarası durumu açıklamıyor mu? Cumhuriyetin 50'nci yılını hangi yüzle kutlayacağız? Ve bu acı görüntü karşısında nasıl sevinebileceğiz? Bir ulusun alfabesizlikten kurtarılması, bilemediniz, 25 yıllık ciddi bir çalışma işidir. Biz bunu 50 yılda başaramamış olmanın ayıbını taşıyoruz.

Bunda bir kasıt olmalıdır ve bulunmalıdır.

Osman K. Akol

yor kı, 43 yıl içinde öğrenci sayısı 11, öğretmen sayısı 9, okul sayısı ise ancak 6 kat artmıştır. Bu ayarsızlık, okullarımızdaki ikili, üçlü ve hattâ dörtlü öğretime, boş geçen derslere yol açmıştır. Bugün, 1972 — 73 öğretim yılında dengesizlik daha da göze batıcıdır (TABLO: II)

İLKÖĞRETİMDE 1970 — 71 DURUMU

TABLO: II

	Erkek	Kadın	Toplam
Okul Çağı Çocuğu (6-14)	4.536.073	4.181.019	8.717.092
Öğrenci	2.891.594	2.120.332	5.011.926
Okulsuz Çocuk	1.644.479	2.060.687	3.705.166
Okullaşma oranı	% 63,75	% 50.71	% 57.44

Bu çizelgeye bakmağa yürek dayanmaz. Gerçek şudur ki, Türkiye Cumhuriyetini yönetme, yüceltme ve uygarlık düzeyine ulaştırma sorumluluğunu üzerlerine alan iktidarlar, görevlerini yapmamışlardır, yapmamaktadırlar. Cumhuriyetimizin 50'nci yılı 80 milyon lira ödenekle ve özel bir kanunla 5 ay gibi kısa bir süre sonra kutlanmağa hazırlanılırken, çocuklarının yarısına ilkokul öğretimi bile sağlayamayan bir ulus olarak acı duymamız gerekir.

SONUÇ

5 ay gibi kısa bir süre sonra 50'nci yıldönümünü kutlayacağımız Cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk, Türk Harfleri Devrimi'ni hazırlarken, 8 Ağustos 1928 Çarşamba günü İstanbul Sarayburnu Parkı'nda halka şöyle seslenmişti:

«— *Bir milletin yüzde onu, yüzde yirmisi okuma yazma bilir, yüzde sekseni bilmez, bu AYIP'tır.*

Artık mazinin hatalarını kökünden düzeltme zamanındayız. Hataların düzeltilmesinde bütün vatandaşlarımın faaliyetini isterim. En nihayet bir sene, iki sene içinde bütün Türk toplumu yeni harfleri öğrenecektir. Milletimiz yazısıyla, kafasıyla, bütün medeniyet âleminin yanında olduğunu gösterecektir.»

Yurdumuzda her ağzını açan Atatürk'ün yolunda ve izinde olduğunu bas bas bağırır, yırtınır. Bu acı gerçek karşısında sorumluluğu kime yükleyeceğiz? Ne zaman bu ağır ayıbın altından ulusumuzu kurtaracağız?

TÜRKİYE'DE OKUR — YAZARLIK DURUMU

TABLO: III

	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
Okur - Yazar	10.302.016	69,00	5.824.920	40,00	16.126.936	54,67
Bilmeyen	4.620.496	31,00	8.725.821	60,00	13.346.317	45,33
Belli Olmayan	10.762		10.833		21.595	
5 yaşında ve daha küçükler	3.129.727		3.041,974		6.171.701	
Toplam	18.063.001		17.603.548		35.666.549	

de milyonlarca genç okuyor..

....

Ya, işte böyle... Verlain'in birkaç dizesi bizi nerelere götürdü!. Stadtjugentamt örgütünü. şununu, bununu sayarken, kahrolası bir çağrışımla daha kuruluş ve teşkilât kanununu çıkartamadığımız Gençlik ve Spor Bakanlığımızı acı acı düşünmemek de elimizden gelmiyor...

Şimdi gazete sütunlarında, radyolarda, televizyonlarda sanık olarak aranan gençlerin adlarını sayıp dökerken, çeşitli mahkemeler de yüzlerce gencimiz yargılanırken, gelip gelip suratımıza çarpıyor Verlain'in mısraları:

«Gel söyle bakalım ne yaptın,

Nettin gençliğini?..»

Avrupa

Diplomatik trafik artıyor

Güney Vietnam Devlet Başkanı Van Tiyö'nün Amerika Birleşik Devletleri gezisinden sonra İngiltere, Federal Almanya ve İtalya'yı da ziyaret etmesi bu ülkelerde geniş protesto gösterilerine yol açarken, aynı zamanda güvenlik görevlilerine de uykusuz günler geçirtti. Hattâ İtalyan polisi, Tiyö'ye bir suikast yapılmasını önlemek için, kendisini özel helikopterlerle taşımak zorunda kaldı.

Tiyö, Washington'da Başkan Nixon'dan askerî ve ekonomik yardım konusunda teminat aldıktan sonra üç Avrupa başkentine ülkesindeki yeniden yapım çalışmalarına yardımda bulunmalarını istemek için gelmişti. Üç ülke yöneticileri ise kendisine kibarca, önce totaliter yöntemlerden vazgeçmesini öğütlediler.

Brejnev - Brandt görüşmesi

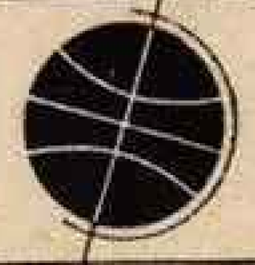
Önümüzdeki aylar da, üst düzeydeki uluslararası temaslar açısından oldukça yoğun geçeceğe benzemektedir. Bunlar arasında özellikle dikkati çekeni, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Birinci Sekreteri Leonid Brejnev'in Federal Almanya'ya yapacağı bildirilen gezisidir. Bu, bir Sovyet liderinin, nazi yönetiminden bu yana Federal Almanya'ya yapacağı ilk ziyaret olacaktır. Siyasal gözlemciler, bu gezinin Avrupa'daki yumuşamaya önemli ölçüde katkıda bulunacağını ve hattâ Helsinki görüşmelerini bile olumlu yönde etkileyeceğini savunuyorlar. Brandt, bu tarihi geziden önce Mayıs başında Amerika'ya gidip, Başkan Nixon'la bir görüşme yapacak. Ayrıca, önümüzdeki aylarda birçok Arap ülkesini de ziyaret edecek. Bilindiği gibi, Münih olaylarından bu yana Almanlarla Araplar arasındaki ilişkilerde soğuk bir hava hâkimdi.

Öte yandan Çin Halk Cumhuriyeti Başbakanı Çu En Lay'ın da

Ergin Eroğlu

TÜRKİYE'NİN ÇEVRESİNDE GEÇEN HAFTA

ortadoğu raporu

Washington'da yapılan son Uluslararası Para Fonu toplantısında, Batı Dünyası'nın ünlü temsilcileri yerine, Ortadoğu'dan gelen petrol zengini ülkeler delegelerinin dünya para sistemini denetleyebilecekleri yolunda görüşler ortaya atılmıştır. Bu görüşlerin önemli ölçüde ciddiye alındığı, üzerinde sürdürülen tartışmalardan anlaşılmaktadır. Nitekim İngiliz petrol şirketlerinin sözcüsü durumundaki Petroleum Press Service adlı dergi, petrol üreten ülkelerin millî gelirlerindeki artışların, dünya para piyasasını etkileyebilecek ölçülere varmakta olduğunu öne sürmüştür. Dergi'nin verdiği rakamlara göre bu ülkelerin millî gelirleri, 1966 yılında 4,5 milyar dolardan ibaretken, 1972'de 15 milyar dolara yükselmiştir. Bu miktarın 1980'de 56 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. Öte yandan Amerikan Continental Oil Şirketi Direktörü John G. Mc Lean, Petrol İhraceden Ülkeler Örgütü (OPEC)'ne bağlı ülkelerin, 1970 — 85 yılları arasında petrolden 500 milyar dolar kazanacaklarının tahmin edildiğini belirtmektedir.

Petrol üreticisi ülkelerin uluslararası para piyasasına sürebileceği sermayeler, başta ABD ve İngiltere olmak üzere, büyük kapitalist devletlerin paraları için ciddi bir tehdit unsuru sayılabilmektedir. Bu arada, petrolden zengin olmuş ülkelerin, gelişme yolundaki ülkelere borç vermeleri gerektiği de savunulmaktadır. Kuveyt ve Abu Dabi gibi ülkelerde kişi başına düşen millî gelirin, sanayileşmesini tamamlamış ülkelerden bile fazla olduğuna değinen bazı Batılı çevreler, bunu, uluslararası para piyasasının istikrarını bozucu bir etken olarak değerlendirmektedirler. Bir yandan artan üretim, bir yandan da fiyatlara yapılan zamlar, zengin petrol yataklarının bulunduğu bölgelere, özellikle Ortadoğu ve Arap Dünyası'na, üzerinde türlü hesap ve yorumların yapıldığı olağanüstü bir görünüm kazandırmıştır. Petrol üreticisi ülkelerin, büyük Batılı şirketler karşısında — sınırlı da olsa — gösterebildiği bir varlık, karşılıklı ihtiyaçların da zorunlu kıldığı yeni bir ilişkiler düzeyini belirlemektedir.

BATI DÜNYASI'NDA ZITLAŞAN EĞİLİMLER

14 Şubat ve 2 Nisan 1971 Tahran ve Trablusgarp anlaşmalarından sonra, 20 yıl süreyle değişmeyen petrol fiyatlarında ilk olarak büyük artışlar görülecek, üretici ülkelerin petrolden elde ettiği gelirler iki misline çıkacaktır. Üretici ülkelerde, petrol şirketlerinin sermayelerine katılma yolunda beliren kuvvetli eğilimler; tam ve kısmî millileştirme uygulamaları, büyük Batılı petrol tröstleriyle bu ülkeler arasında, gelişen ve değişen şartlara uygun bir fiyat politikasının tesbitini de gerektirmiştir. Doların Dünya para piyasasındaki düşüşüne paralel olarak, büyük kapitalist devletlerin zaman zaman uygulamak zorunda kaldıkları para ayarlamaları ise, petrol fiyatlarını etkileyen bir başka unsur olmuştur. Üretici ülkelerle Kartel arasında 1975'e kadar geçerli olmak üzere tesbit edilen petrol fiyatlarının, son para ayarlamasından sonra yeniden gözden geçirilmesi için tarafların müzakere masasına oturması, üretici ülkeler adına küçümsenemeyecek bir başarı sayılmaktadır.

Bununla birlikte, Batı Avrupa ve Japonya ile Dünya pazarlarında rekabete girişmek zorunda kalan ABD'nin, bu ülkelerin ihtiyaçlarını göz önüne alarak, belli bir süre petrol fiyatlarının artmasını destekleyebileceği de öne sürülebilir. ABD, ayrıca İran ve Arap Dünyası'nda kendine pek yakın gördüğü zengin petrol yataklarına sahip ülkelerin, artan petrol gelirleriyle güçlenmesini de çıkarlarına uygun bulacaktır. Nitekim, petrol kaynaklarının işletilmesini büyük ölçüde ABD şirketlerinin imtiyazına terketmiş olan Suudi Arabistan, Ocak 1972'den itibaren — 1983'te yüzde 51 olmak üzere — yüzde 25 oranında şirketlerin sermayesine katılmış, ancak dost ve müttefik ülkenin temsilcilerine, ihtiyacı kadar

PETROL : Ortadoğu ve Batı Dünyası

petrolü sağlama garantisi de vermiştir. Suudi Arabistan, petrol endüstrisine gelir getirecek plasmanlar yapılabilirse, 1980 yılında milyonlarca ton petrol üretebileceğini ve bunu yakın müttefiki ABD'nin istifadesine sunacağını açıkça ifade etmektedir. Öte yandan, **Suudi Arabistan**'ın petrol gelirlerinin, ABD'deki petrolle ilgili faaliyetlere yatırılması bile söz konusudur. Bir başka Ortadoğu ülkesi, İran ise, çok büyük yatırımlar karşılığında, Kartel'e uzun vadeli teminatlar vermeğe yanaşmıştır.

ABD, AET ve Japonya'nın, Ortadoğu'daki petrol zenginlikleri karşısında zıtlaşan eğilimleri temsil etmek zorunda kalmaları, petrol üreticisi ülkelere, bir başka yönden daha avantajlar kazandırmış görünümünü vermektedir. Özellikle Arap ülkeleri açısından bu durumun küçümsenemeyecek bir önemi vardır.

POLİTİK BİR BASKI ARACI OLABİLİR Mİ?

Böylesine büyük bir zenginlik kaynağı olan ve Kapitalist Dünya'nın devlerini karşıkarşıya getiren petrolün, politik bir baskı aracı olarak değerlendirilmesi de elbette ki düşünülecektir. Arap Dünyası'ndan Batı'ya akan petrolün durdurulması, Arapların Filistin dâvasına hizmet için ellerinde bulundurdukları güçlü bir imkân gibi görünmektedir. Ne var ki, bunun değerlendirilebilmesi, herşeyden önce Arap ülkeleri arasında yeterli bir dayanışmayı gerektirir. Böyle bir dayanışmanın sağlayabileceği güçten yoksunluk, bazı sakıncalar üzerinde durmayı da zorunlu kılmaktadır. Arap ülkelerinin, petrol pazarlarının kaybına çok kısa süreler için bile dayanabilecek bir ekonomik güçte olmayışları, bunların başında gelir. Öte yandan ülkelerinin petrol ihtiyacını karşılamak zorundaki büyük kapitalist devletlerin, bu uygulamaya karşı ekonomik, politik, hattâ askeri baskılara yönelmeleri tehlikesi vardır. Arap halklarının hükümetleri böyle bir uygulamaya zorlayabilecek baskı gücünden yoksun oluşu da, iktidarlarını tehlikeye atmak istemeyen Arap yöneticilerini, böylesine zor yolları denemekten uzaklaştıran bir başka olumsuz faktördür.

Yalnızca İsrail'e yardım ve destek sağlayan ülkelere karşı böyle bir kararın uygulanması ise, kısa vâdede ABD için değil, fakat İngiltere, Batı Almanya ve Hollanda için etkili olabilir. Ozaman bu ülkelerin İsrail karşısındaki tutumlarını değiştirmeleri ve ABD'ye de aynı doğrultuda baskıda bulunmaları sözkonusu olacaktır. ABD'nin Ortadoğu politikasına karşı olan Batı Avrupa ülkelerinin, bu uygulamaya bir tepki göstermeyecekleri düşünülebilir. Tabii bunun tersi de mümkün.

Bir başka öneri, petrol üreten ülkelerin yalnız bir ülkede değil, diğer ülkelerde de petrol kumpanyalarının hisse senetlerini satın almaları yolundadır. Hem üretimin denetlenebilmesi, hem de politik bir baskının sağlanabilmesi için bu yol oldukça etkili gibi görünmektedir. Bütün bunların yanısıra, kısmî millileştirmeler ve petrol tesislerinde çalışan Arap işçilerini üretimi yavaşlatmağa teşvik gibi tedbirler öne sürülecektir. Fakat en radikal tedbirin, tam millileştirme teziyle dile getirilebileceği su götürmez.

Bütün bunlar ne ölçüde uygulanabilecektir?.

Yılda 160 milyon ton petrol üreten Libya'nın, antiemperyalist mücadele safında yer almış bir ülke olarak, ABD'nin petrol imtiyazlarına dokunmaktan dikkatle kaçınması, Suudi Arabistan, Kuveyt ve İran Körfezi emirlikleri gibi tutucu rejimlerin doğrultusunu aratmayacak bir davranış değil midir?

Petrol gelirlerinin Dünya para piyasası için yaratabileceği tehlikeler tartışıladursun, acaba bu gelirler emperyalist politikanın yörüngesine girmiş Ortadoğu ülkeleri halklarının geleceği açısından ne gibi sakıncalar ortaya koymaktadır?

gene bu yıl içinde Japonya'yı resmen ziyaret edeceği açıklandı. Böylece, uzakdoğunun iki devi arasındaki yüzyıllık düşmanlığın giderilmesi yolunda ikinci önemli adım atılmış olacaktır. Bilindiği gibi, bu yılın başında da Japon Başbakanı **Tanaka**, Pekin'i ziyaret etmişti.

Ortadoğu

İsrail'in misillemesi

İsrail ile Arap ülkeleri tarafından el altından desteklenen Filistin örgütleri arasındaki korkunç mücadele artık, ancak polisiye filmlerde rastlanabilecek olayları günlük hayatın bir parçası haline getirdi.

Geçen hafta helikopterle Beyrut'un güneyindeki bir köye inen İsrail'li komandolar, buradan, daha önce Avrupa'dan Lübnan'a gelen bazı İsrailliler tarafından sağlanan otomobillerle Bayrut'un göbeğindeki bir apartmana giderek, burada oturan Filistin Kurtuluş Hareketinin üç liderini ve birisinin karısını öldürüp bir de çocuğu kaçırarak geri döndüler. Gene aynı komandolardan başka bir grup da

Kara Eylül tarafından bomba imali için kullanılan bir depoyu yerle bir etti. Komandolar Lübnan polisiyle çatışarak birkaçını da öldürdükten sonra, bu kez deniz yoluyla ülkelerine döndüler. Olay, Filistin tedhişçilerinin Kıbrıs'taki tedhiş eylemlerine karşı bir misilleme teşkil ediyordu. Şimdi bütün dikkatler, tabii, Kara Eylül'ün misillemesine çevrilmiş bulunuyor. Lübnan hükümetinin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine yaptığı baş vurmaya gelince, onun da âkıbeti bundan öncekilerden değişik olacağa benzemiyor.

Batı Almanya

Brandt gene başkan

Batı Almanya'nın en büyük partisi olan Sosyal Demokrat Partinin geçen hafta yapılan genel kongresinde Başbakan Willy Brandt, iki yıl için yeniden parti başkanlığına seçildi. Brandt'ın yardımcılıklarına ise Maliye Bakanı Schmidt ile Nordrhein — Westfalen eyaleti Başkanı Kühn getirildiler. Brandt'ın, partisine tam anlamıyla hakim olduğunu kongre gösterdi.

Portekiz'in Angola'sı

Nüfus : 6 milyon
Fert başına milli gelir : 70 dolar
Kalkınma hızı : yüzde 2
Etnik gruplar : Afrika kabileleri, en önemlisi Bantu (yüzde 90)
Dinsel gruplar : Animist (yüzde 75), hristiyan (yüzde 25)
Başkent ve önemli şehirler : Luanda (350 bin), Lobito
Okur - yazar oranı : yüzde 5
Başlıca ihraç malları : kahve (dünyada beşinci), demir, petrol, elmas
Yönetim biçimi : Portekiz'in bir denizaşırı vilâyeti durumundadır. Ülkenin yönetimi, Portekiz Cumhurbaşkanı adına, onun tarafından atanan bir genel valiye aittir. Ayrıca bir meclisi vardır. 1962 yılından itibaren yerliler de bazı koşullarla oy kullanabilmektedirler. En yüksek adli merci, Lizbon'daki Yüksek Mahkemedir. Portekiz, 1961 yılında, Angola yerlilerine Portekiz vatandaşlık haklarını tanımış, 1964 yılında da Angola ile gümrük birliği ilân etmiştir. Bunlara rağmen kurtuluş hareketi tüm gücüyle devam etmektedir. 1962 Nisan ayında Kongo'da bir Angola Sürgün Hükümeti kurulmuş ve birçok Afrika ülkesi tarafından resmen tanınmıştır. Bu hükümetin başkanı, Roberto Holden'dir.

Gerekli bilgiler

Üç sömürgeli yoksul

Avrupa'nın birçok ileri ülkesi, artık, Afrika'daki sömürge yönetimlerini tasfiye ederek emperyalist düzeyde birbirleriyle rekabete girişmişlerken, bir küçük Avrupa ülkesi hâlâ bu eski alışkanlığından vazgeçmemiştir. Türkiye sayılmazsa, Avrupa kıtasının en yoksul ülkesi olan faşist Portekiz, günümüzde, Afrika kıtasında üç sömürgeye sahip bulunmaktadır. Bunlar Angola, Mozambik ve Portekiz Ginesi'dir. Portekiz hükümeti, bu sömürgelerini elden çıkarmamak için her yıl bütçesinin yüzde 44'ünü savunma ve güvenlik giderlerine ayırmakta ve 185 bin kişilik ordusunun üçte ikisini bu denizaşırı vilâyetlerinde tutmaktadır.

Petrol ve elmas

Afrika'daki Portekiz sömürgelerinin en büyüğü olan Angola, bağlı olduğu Portekiz'in yaklaşık olarak 14 katı daha geniş bir alana ve 6 milyon nüfusa sahiptir. 15'inci yüzyılın sonlarında ilk kez Portekizli denizciler tarafından ayak basılan ülkenin Portekiz tarafından bu kadar büyük fedakârlıklarla elde tutulmak istenmesi, tabii, en başta, son yıllarda gittikçe artan ekonomik önemiyle açıklanabilir. Bu ekonomik zenginliği belirleyen başlıca iki unsur ise petrol ve elmastır. Son yıllarda yapılan denizaltı petrol aramalarının olumlu biçimde sonuçlanması üzerine bugün Angola, günde 150 bin varil ham petrol üretmektedir. Ayrıca gene son yıllarda çok önemli elmas yatakları keşfedilmiştir. Demir, bakır, manganez ve kahve ise ülkenin diğer zenginliklerini oluşturmaktadır.

Sürüp giden gerilla savaşı

Angola kurtuluş hareketinin başlangıcı ise bundan çeyrek yüzyıl öncesine dayanmaktadır. 1955 yılında Angola'nın bir Portekiz eyaleti olarak ilân edilmesi üzerine kurulan Angola Kurtuluş Halk Hareketi örgütü bugün hâlâ ülkedeki 60 bin kadar Portekiz askerine karşı çetin bir gerilla savaşını yürütmektedir. 1958 yılında kurulan Angola Halkları Birliği ise kurtuluş savaşına ikili bir görünüm getirmiştir. Örgütün lideri Roberto Holden, 1962 yılında Kongo'da bir sürgün hükümeti kurdu. Bu hükümet, birçok Afrika ülkesi tarafından hemen tanındı ve 1964 yılında Afrika Birliği örgütüne alındı. Angola Kurtuluş Halk Hareketi, Angola Halkları Birliği örgütünü diplomatik çıkmazlara saplanmakla suçlamakta ve bağımsızlığın ancak savaş yoluyla kazanılacağını savunmaktadır. Nitekim son yıllarda bu örgütün diğerine oranla daha geniş bir sempati toplamakta olduğu görülmektedir. Darüssalam ve Havana konferanslarında bu örgütün desteklenmesi kabul edilmiştir. Angola'da bağımsızlık için mücadele eden bu iki örgütün yanında bir üçüncüsünün de bulunduğunu işaret etmek gerekir. 1964 yılında kurulan Angola Ulusal Birliği adındaki bu örgüt, bağımsızlığın ancak Portekizlilerle uzlaşma yoluyla kazanılacağını savunmakta ve gerilla savaşlarına şiddetle karşı çıkmaktadır.

İlk gerillâ hareketi

Angola'da gerilla hareketleri ilk kez 1961 yılında Angola Kurtuluş Halk Hareketi örgütü tarafından başlatılmıştır ve günümüzde de devam etmektedir. Portekiz hükümeti, aldığı tüm tedbirlere ve uyguladığı sert yöntemlere rağmen, gerilla hareketlerini bastıramamıştır. Güney Afrika Cumhuriyetinin Portekiz birliklerine sağladığı askeri destek dahi bu eylemlerin bastırılmasına yetmemektedir. Angola kurtuluş hareketinin en büyük zaafı, kendi içinde bir bütünlüğe sahip olmayışıdır. Birbirine rakip durumdaki kurtuluş örgütlerinin üyeleri çoğu kez birbirlerine karşı savaşmaktadırlar.

Salazar'dan sonra Portekiz diktatörü olan Caetano da Angola'yı elden çıkarmamak için en az onun kadar kararlı gözükmektedir. Ancak, bunu uzun süre başarması herhalde mümkün olamıyacaktır.

TOPLUM mizah

yüksek bir HUZURA

ZAVALLI SAKALLAR!

HASAN HÜSEYIN

Sessizce gelip dikildi karşıma. Gülüyordu.

— Sokakta görsem tanıyamazdım, dedim. N'aptın sakallarını?

Çöktü sandalyeye. Gülüyordu.

— Anlatırım..

Bizim Rıza'ya seslendim:

— Baksana oğlum! Bize çay yap-. Eee? Sahi, niçin kestin?

— Dur, biraz soluklanayım da.. Asansör bozukmuş, yürüyerek çıktım.

Ara — sıra başımı kaldırıp işimden, bakıyordum yüzüne. Ben de gülüyordum, o da. Gülünecek birşey de yoktu ama, gülüyorduk işte... Benden çok, kendisi gülüyordu. O gülünce, ben de başlıyordum gülmeğe. Yorgun ve sinirliydim. Belki de bundandı gülmem.

Çaylarımızı içerken üsteledim:

— Anlat be, niçin kestin? İdare mi istedi?

— Yok canım... Bizim orda pek karışan olmaz saça sakala... İstersen pijamayla otur...

Ve başladı, katıla katıla gülmeğe. Tabii, ben de gülüyordum. İkimiz de yorulmuştuk gülmekten; arkama yaslandım, bir sigara yaktım.

— Yakışıyordu sana ama..

— Arkadaşlar da öyle diyorlardı.

Ağzına bakıp durduğumu görünce, anlatmağa başladı:

— Yüzdeyüz bir ölümden kurtulduk...

— Ölüm mü? Ölümden kurtulan adam böyle güler mi be?

— Ölüm, ölüm! Linç ediliyorduk..

— Linç mi? Neler söylüyorsun sen!

Yumruğuyla birkaç kez vurdu masaya ve ciddileşti:

— Yemin ediyorum ki, linçten kurtulduk!

Son derece ilgilenmeğe başlamıştım. Şu karşımda, kıkır kıkır gülen sevimli genç adam mı linçten kurtulmuştu?

— Ne diye ama? Hovardalığa mı çıkmıştınız?

— Yok beyim, ne hovardalığı? Normal ziyarete gitmiştik bir arkadaşı... Sen tanımazsın; Erol diye bir mühendis arkadaş daha var; o da benim gibi sakallı. Dedik ki, hadi bizim Cemal'e gidelim, gevezelik ederiz biraz. İki sakallı, dolmuşa binip gittik. İşin kötüsü, Cemal'in evde olup olmadığını da sormadık. Atlayıp gittik. Bulamazsak dönecektik. Bir kösede oturur, birşeyler içeriz, diyorduk.

Cemal'lerin kaldığı apartmanı bulduk. Yedi katlı bir apartman... Cemal'ler üçüncü katta oturuyorlar.

Girdik apartmana. Erol elyordamıyla düğmeyi bulup bastı.

— Asansörle çıkalım, dedim.

— Yok yahu, dedi Erol, başım döner benim, midem bulanır.

Biz, asansörün kapısında böyle konuşurken, dairelerden birinin kapısı açıldı ve altı — yedi yaşların da bir kız çocuğu belirdi kapıda. Eşikte durdu, bir süre bize baktı, sonra elini ağzına götürdü. Sevimli bir çocuktu. Kıvır kıvır saçlı, tatlı yüzlü bir kız çocuğu. Erol dayanamadı, «Ceee!» dedi. Azizim, Erol «Ceee!.» der demez, o yumruk kadar kız çocuğu bir çığlık atmasın mı! «Anayşiiiist, anayşist vaaaay!» Yalnız çığlık atsa, iyi; çimdik yemiş gibi de ağlıyor: «Anayşist vay, anayşist vay!»

Eh azizim, biz olduk olacağımızı!

Paniğe kapıldık birden. Ev halkı dışarıya dökülse, hiç yoktan bir zırıltı çıkacak. Asıldım koluna Erol'un, sürükledim merdivenlere. «Yürü ulan, yürü! Allah belânı versin senin!» İki adımda çıktık üçüncü kata. Kapıda Cemal'in adını görünce bastık zile. Bastık ama, ne ses, ne soluk... Biz, merdivenleri tırmanıncaya kadar, birinci katın girişi ana — baba günü olmuştu. Kadınlar, erkekler, karşı dairedekiler, yandakiler, öndekiler hep girişe doluşmuştu:

— Hani, nerde o namussuzlar?

— N'oldu yavrum? N'aptılar sana?

— Nereye kaçtılar?

— Nereye kaçtılar?

— Kaç kişiydiler?

— Sakallı mıydılar?

— Hippi kılıklı mı?

— Bööö mü yaptılar sana?

— Ah yavrucuğuuuuum... Kaçıracaklar mıydı seni?

— Polise, polise... Polise telefon edin!

— Sıkıyönetime... Hadi be! Daha duruyor, şuna bak!

— Kapıcııı! Ulan sersem, nerdesin?

Aşağısı kaynaşıyor. Karşı apartmanların pencereleri, kapıları da insanla doldu. Vay anasını, bayılacağım heyecandan... Cemal de bir türlü çıkmıyor. Hani, aşağıdakiler merdivenleri tırmansalar da bizi görseler, parça parça edecekler bir anda. Yâni, bir an

meselesi! Bereket, üçüncü kata çıkmayı kimse düşünmüyor.

Azizim, biz böyle heyecanla beklerken kapı açıldı, daldık içeriye. Cemal şaşkın şaşkın bakıp duruyor yüzümüze. İkimizde de bet - beniz, kireç!.

— Aman, dedim, sesini çıkartma! Kapat kapıyı!

— N'oluyor be, ne var?

— Yok bişey, yok... Erol'ün çocukluğu...

— N'oldu be, ne var? Aşağıdaki bu sesler de ne?

Fısıltıyla anlattık olup bitenleri. Cemal,

— Delirmiş bu millet, diyebildi ancak. Sakallıdan korkulur mu be?

— Şartlamışlar çocukları kardeşim, dedi Erol. Kimbilir neler konuşuyorlar çocukların yanında.

Gürültü, şamata gittikçe artıyordu. Üçüncü kattan duyuyorduk. Birdenbire aklıma geldi: Kapıyı çalsalar da, bizi içerde bulsalar, «hah, işte burdaymış anarşistler» diye doluşacaklar daireye ve ikimizi de linç edecekler.

— Aman Cemal, dedim, çabuk bize makina!

— Ne makinası be?

— Tıraş makinası, tıraş! Cilet...

Cemal anladı durumu, tuvalete koştu. Biz de arkasından. Bir makina benim elime, bir eski makina da Erol'un eline tutuşturdu.

— Çabuk olun!

Yahu, nasıl çabuk oluruz! Üçer aylık sakal var suratlarımızda. Sabunu sürerim sürerim, tutmaz; sürerim sürerim, tutmaz! Vay anasını! Elim ayağım titriyor heyecandan. Ha girdiler içeriye, ha girecekler.. Girmeden kazınabilsek, kurtulacağız...

Ben, hayatımda, hiçbir işi bu kadar çabuk yaptığımı hatırlamıyorum. İnan ki, koskoca, üç aylık sakalı iki dakikada kazıyıp attım. Tabii, kanlar içinde kaldı yüzüm. Erol dersen, benden şipşakçı! Fakat daha biz sakalları kazımamıştık ki, dairenin kapısı tak tak diye vuruldu. Yüreğim göğsümü delip çıkacak!

Cemal, kapıyı açtı. Açar açmaz, birkaç kişi birden sordu:

— Yabancılar girdi mi buraya?

— İki sakallı var mı sizde?

— Anarşistler kardeşim, anarşistler...

— Çocuğu kaçırmak istediler..

— Ne yana gittikleri belli değil.

— Yukarıya çıkmışlar..

Cemal'in yüzünü göremiyoruz. Fakat, Allah verse de pot kırmasa diye yalvarıp duruyoruz içimizden. Sakalları ha bitirdik, ha bitireceğiz.

— Yok beyim, dedi Cemal, öyle birileri yok burada. Caddeye çıkmışlardır.

— Hayır, hayır, merdivene yukarı çıkmışlar. Çocuk öyle söylüyor..

— Valla bilmem kardeşim, buraya girmediler.

Kapıdaki kalabalık, yukarı katlara hamle etti. Bir gürültü, bir uğultu ki, sorma gitsin!

— Vartayı atlattık Erol, dedim.

Erol, aynada sırıttı:

— Tuuu Allah kahretsin!

Ve azizim, üçer aylık sakalları iki dakikada kazıyıp kurtulduk. Salona döndüğümüzde, sinirden gülüp yerlere yatıyorduk. Apartman çınlıyordu sesten.

Salonda, Erol'la karşılıklı durmuş, birbirimize dilimizi çıkarıyorduk:

— Anayşist!

— Anayşist!

Cemal'in de beti — benzi kül gibiydi. İşin kötülü günü birdenbire kavramıştı.

— Ulen, diyordu, iyi ki vaktinde açtım kapıyı... Eğer gecikseydim, namussuzum linç ederlerdi sizi, parça parça ederlerdi...

— He ya, vaktinde açtın, dedi Erol. Ulan, öldürdün bizi be! Don mu değiştiriyordun, ne haltediyordun ki, öyle beklettin bizi kapıda?

— Yok be, ne donu? Plak vardı pikapta...

— Hay senin plağını...

Apartmandaki gürültü, tam iki saat sürdü. İki saat sonra ortalık sessizleşir gibi oldu. Bu arada biz, koca bir şişe rakıyı temizlemiştik. Cemal,

— İçin de içiniz ısınsın, diyor, başka birşey demiyordu.

O gece, saatlerce kurtulamadık olayın etkisinden, durup durup güldük. Yahu, sakal nasıl da değiştiriyormuş insanı! İkimiz de bambaşka iki insan olmuştuk sakalları kazıyınca. Peştemalsız sokağa çıkmış gibi çıplaklık duyuyorduk. Yaaa, işte böyle oldu. Gitti bizim zavallı sakallar...

Arkadaşı dinlerken ağzım açık kalmıştı. Soluğumu seslice bıraktım:

— Vay anasını! Büyük geçmiş olsun, azizim!.. Gerçekten, çok büyük bir tehlike atlatmışsınız. Peki ama, be birader, siz de ne diye sakal bırakırsınız yâni?

Arkadaş yeniden gülmeğe başladı:

— İşin daha da enteresan yanı var. Asıl komedi bundan sonra!

Ertesi gün, geceki olup bitenleri, işyerinde anlatmışlardı arkadaşlarına. Akşama doğru, işyerinde, olayı duymayan kalmamıştı. Tabii, işyerinin müdürü de duymuş olup bitenleri ve çağırtmıştı bizim sakallıları. Müdür Bey, bir de onların ağzından dinledikten sonra olayı, büyük bir ciddiyetle şöyle demişti:

— Eğer sizi linç etselerdi, üzülerek söylüyorum ki, işinize son vermek zorunda kalırdım...

Arkadaş bunu anlatırken yeniden bir gülme nöbetine tutuldu. Ben de gülüyordum, hem de sarsıla sarsıla...

— Eğer sizi linç etselerdi, üzülerek söylüyorum ki, işinize son vermek zorunda kalırdım... Hah hah hah...

Ağzını burnunu toplamağa çalışan arkadaş,

— Yaaa, dedi, işte bizim sakalların mâcerası böyle... Eğer Cemal kapıyı azıcık geç açmış olsaydı veya şaşkınlıkla başka bir kapının zilini çalmış olsaydık, yemin ediyorum ki linç etmişlerdi bizi! Yahu, amma da gözü dönmüş bir kalabalıktı o! Altı — yedi yaşlarında bir çocuktu, kardeşim; «anayşiiiist!» diye bağıracağı kimin aklına gelirdi? Vay velet vay!

Olayı bütün dehşetiyle yaşamış gibiydim:

— Peki, dedim, sizi oracıkta yakalasalar ve parça parça edip öldürselerdi, n'olurdu?

— N'olacak... Sermaye gazetelerine sermaye olurdu... Sen artık, seyreyle tefrikaları!

Solcu kiralama bürosu

[Evlere servis yapılır]

Art Buchwald
Türkçesi : Aziz Üstel

Amerika'nın değişik yörelerinde konferanslar verdikten sonra bir şey dikkatimi çekti. Her kent ya da kasaba, solcularla savaşmak, onlara *«tu kaka»* demek için birbirleriyle yarışa girmiş durumda. Gittiğim yerlerden herbirinde en az dört örgüt vardı, solcuları hedef alan.

Ne var ki, son zamanlarda, aşırı sağcı örgütlerin sayısı artıyor, solcularınsa bir tanesine bile rastlanamıyor. Sağcı kovboylar, saldıracak kimse bulamayınca, başlamışlar birbirleriyle kapışmaya. Aralarında kim zafere ulaşırsa, o, solcularla, fare deliğine, sıçan kovuğuna girmiş bir - iki zavallı öğretmenle, ya da gerçek aydınla savaşma hakkını kazanacak.

Öyle kasabalar, kentler var ki, ömrü billah mumla arasalar, solcu denebilecek birini bulamazlar. Bu yerler Güneyin ta göbeğinde, hoşgörünün «h» sini unutmuş, tutucu kişilerin ortaçağ ilkelerini uygulayarak yaşadıkları yerler. Örneğin, Veko Teksas. Bu kasabada tam sekiz tane «Solcularla Mücadele Derneği» var. İyi, güzel de, bu derneklerin savaşacağı kimse yok ortalıkta! Yolum oraya düştüğünde, çok cici, sarışın, tatlı bir hanımla, kendisi kadar aydın, konuksever, sanatçı bir dostun evine yemeğe gittim. Nasıl olmuşsa olmuş, türlü nedenlerle, Tanrının bile arayıp sormadığı bu kasabaya yerleşmişlerdi. Nefis bir yemek ve sabahın erken saatlerine değin süren sohbetten sonra söz, dönüp dolaşıp, bu derneklere geldi. Hanım da, beyefendi de atıldılar:

— Buradaki tek solcu, kilisenin papazıdır. O da yakında gidiyor. Bu delibozuklar sonunda birbirlerini yiyip bitirecekler. O zaman gene gelirsiniz!

Sarasota Florida'nın da derdi aynı. Bu, gerçekten çok güzel tatil kentinin tüm gazeteleriyle ileri gelenleri, Küba'dan gelecek saldırıya karşı uyarıyorlar kent sâkinlerini. Geçenlerde, Küba'nın Kastro rejiminden kaçıp gelen dört zavallıyı bile kente almamışlar, casustur diye CIA'ya teslim etmişler. Sonradan olay aydınlanmış, dört Kübalıyı salıvermişler. Adamlar doğruca sahile gidip, ilk gördükleri sandala atladıkları gibi Bimini Adasının yolunu tutmuşlar. Şimdi Solcularla Mücadele Dernekleri, gene dürbünlerini boyunlarına asıp ufukta solcu arıyorlar!...

Amerika'daki diğer kentler de solcusuzluk sorununu iyiden iyiye duymağa başladılar. Amerikalının alışageldiği «sürekli uyanık kalmak; solculara aman vermemek» ilkesi iyiden iyiye tavsamağa başladı. Ne yapacaklarını bilemeyen sevgili yurttaşlarımdan birçoğu, sabahlara değin, dövüp ihbar etmek için solcu arıyor!

Tutucu - gerici çevreler, aslında yalnız solcularla değil, kendileri gibi düşünmeyenlerle de kapışmış durumda. Tabiî bu da, birtakım karışıklıklara yol açıyor. Nixon, Kissinger, Ted Kenedey, Onasis ve hanımı, Rakel Velch'den sonra bizim tutucular kimin solcu olduğuna bir türlü karar veremiyorlar, fikir birliğine varamıyorlar.

Bana sorarsanız, CIA, gazetelere ilân verip solcuları biraraya toplasın, sonra da Amerika'nın tüm kentlerine eşit oranda dağıtsın. Evcil bir solcuya sahip olunca, bu dernekler rahatlayacak, birtakım bunalımlarından kurtulmuş olacaklar. Tabiî CIA da, bu solculara, orada oturup şamar oğlanı gibi yaşamaları için maaş bağlayacak. Ne güzel, değil mi?

Solcular, bir - iki tokat, üç - beş tekme karşılığında para alacaklar. Sağcılarsa tüm yabansal duygularından arınıp güzel güzel geçinip gidecekler. Düşünebiliyor musunuz; karınızla kavga etmişsiniz, ya da oğlunuz eve kırıklarla dolu bir karne getirmiş; açacaksınız telefonu :

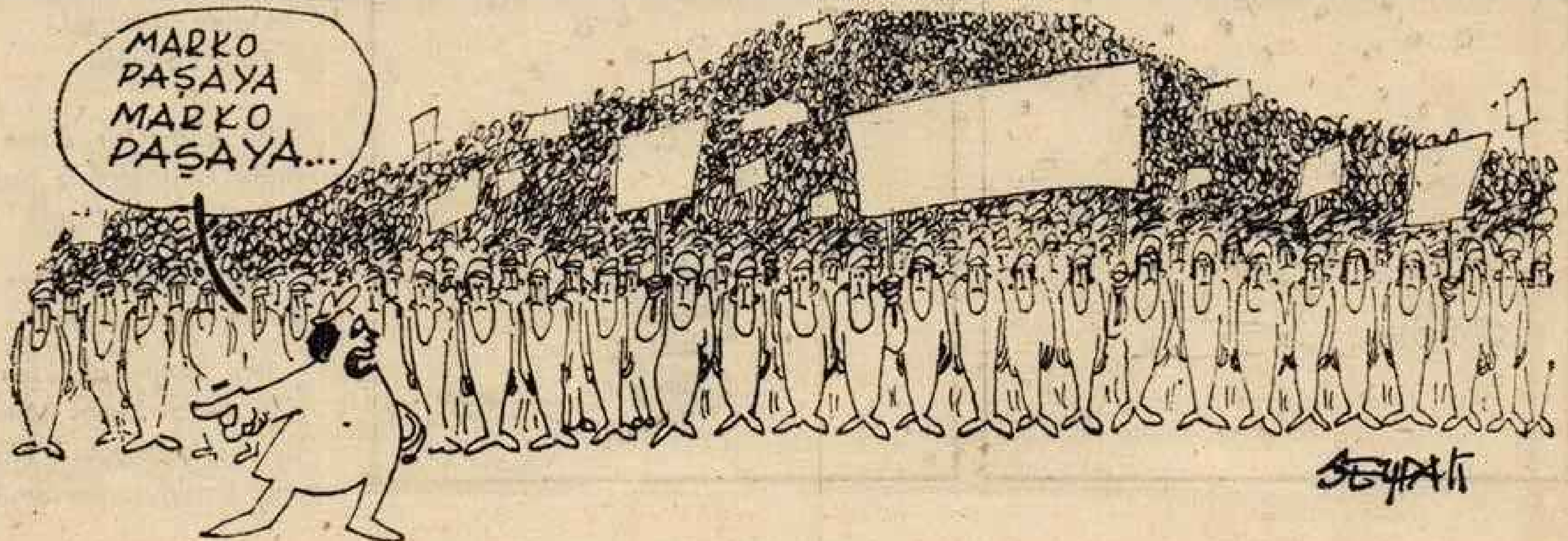
— Neresi efem?

— Solcu Kiralama Bürosu. Evlere servis yapılır..

— Acele, Cart Sokak 69'a bir solcu yollayın!

— Nasıl olsun efenim? Uzun boylu, kısa? Sarışın, esmer?

— Dayanıklı olsun, dayanıklı! Kafam çok bozuk....

LALE DEVRI

Sermaye

Ortalık birdenbire «sermaye» kokmağa başladı:

«Sermaye»

«Sermaye çevresi»

«Sermaye çevresinin beyin takımı»

«Sermaye çevresince beğenilen ve tutulan kisiler»

Sermaye... Sermaye... Sermaye...

Nedense, «sermayeyi kediye yükleyen» ülkelerde ortalığı birdenbire bir «sermaye kokusu» alır. Böyle bir döneme girdi Türkiye.

Dileriz ki boğulmıyalım bu kokuda

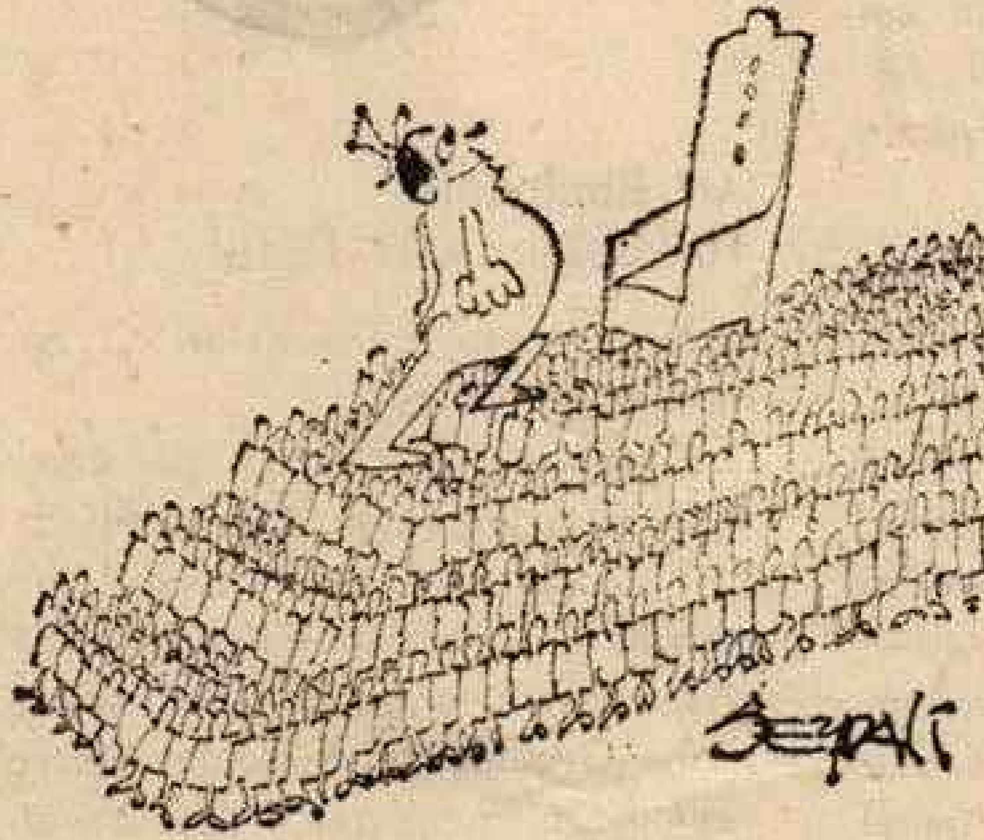
Çünkü, bir güzel anlamı daha vardır «sermaye» nin!..

Şükraniye

Süleyman Demirel'le çok mânidar şekilde fısıldaşan ve fiskoslaşan CGP Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu, gazetecilerin ısrarı üzerine, basına şu şükraniyeyi dağıtmıştır:

«Yine tenhâ elime girdi hele cânânım
Bûs edince lebini ağzıma geldi cânım
Gece yıldız sayar iken bu dil-i nâlânıı
Doğdu nâgâh güneş gibi meh-i tâbânım»

(Şair Nedîm'e ait olan işbu dörtlüğün Feyzioğlu şükraniyesince anlamı şudur: yâni demek istiyor ki Feyzioğlu, «çatlayın da patlayın! iktidar gene benim elime geçti ya! Süleyman biraderim kulağıma birşeyler fısıldayınca, sevinçten ve heyecandan yüreğim ağzıma geldi. Tabanımın altı kaşınıyordu, ey Turhan, herhalde yolcusun, diyordum; kara kara düşünüyordum; fakat bir de gözümü açtım ki, iktidar gene kucağımda. Sevinçten ağzım uçukladı.»)

Ne çıkacak..

Libya devlet başkanı Kaddafi, yürürlükteki bütün kanunları kaldırıyormuş.

Kaldırsın bakalım, altından ne çıkacak...

Çünkü, kanunlar bir sisteme, bir belirli dünya görüşüne göre kaldırılmazsa, altından çok şey çıkar!

İnsanlar ve Hayvanlar

TÜBA (Türkiye Basın Ajansı)'nın bir haberinden öğrendiğimize göre, «hayvanlardaki beslenme yetersizliği ve çeşitli hastalıklarla gereği gibi savaşılmaması yüzünden her yıl 11 milyar lira civarında gelir kaybına uğruyormuşuz» ve «beşbin veteriner ve sağlık memuruna ihtiyaç varken, bütün işleri 1250 memur omuzluyormuş».

Bu, Türkiye'nin «Hayvanistan» bölümünün görünüşü; ya «İnsanistan» bölümü ne halde acaba?

İnsanistan'daki beslenme yetersizliği ve bozukluğu yüzünden yılda kaç milyar lira kaybımız olduğu hesap edildi mi?

Daire tamamlandı

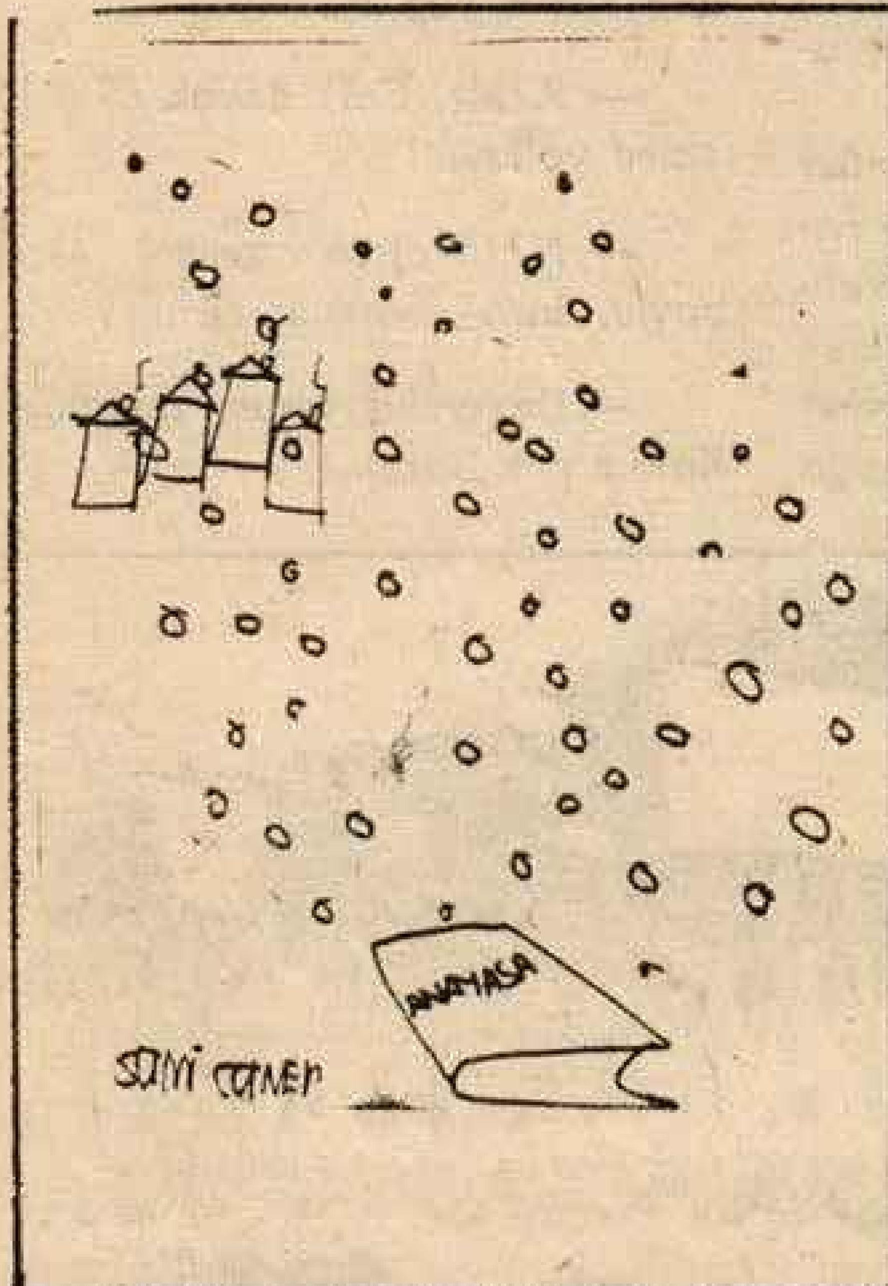
12 Mart muhtırası.
Reform kabinesi.
İkinci Erim kabinesi.
Melen kabinesi.
Talû kabinesi.

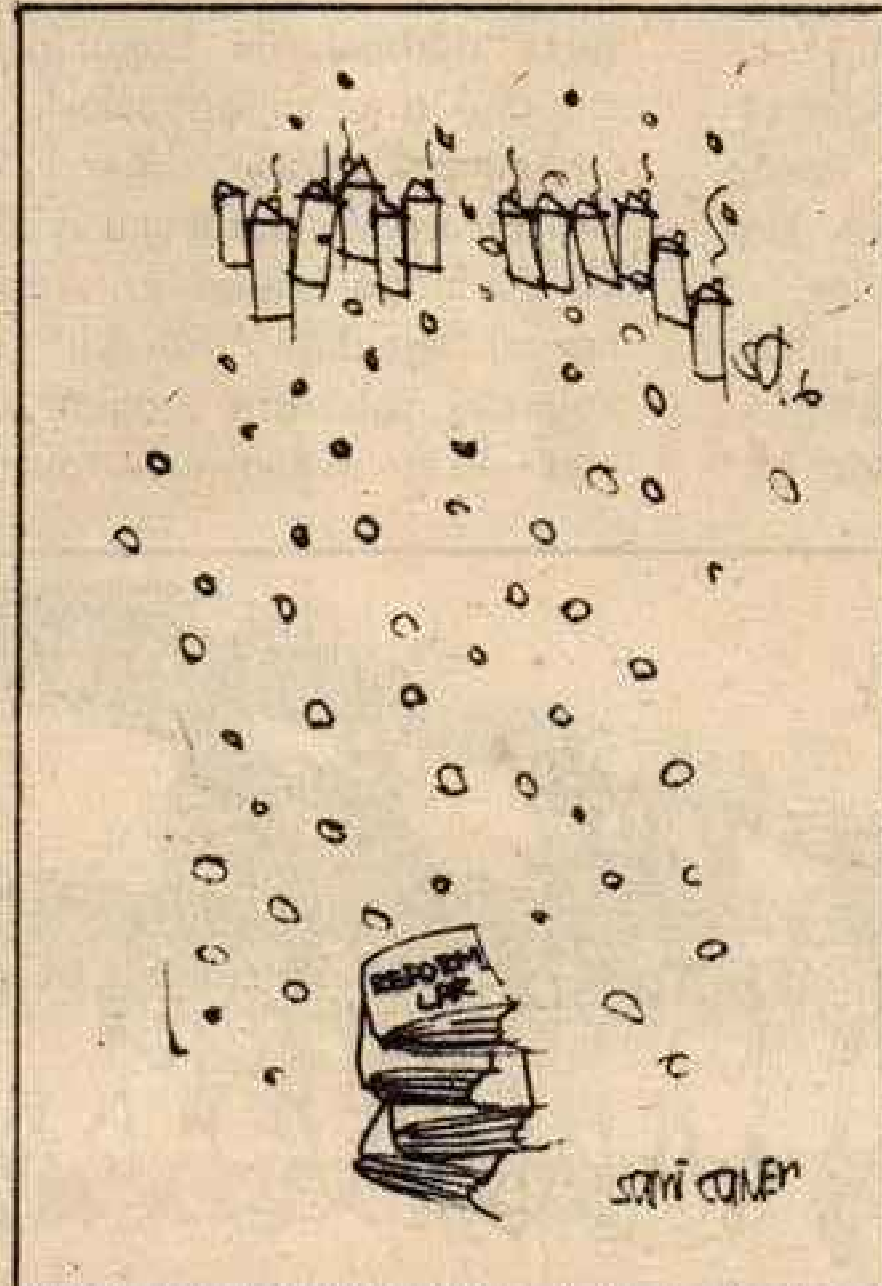
. . . .

İki yıldır bir daire üzerinde koştuğumuz nasıl da anlaşıldı, değil mi?

Peki, kim soktu bu ülkeyi bu daire içine?

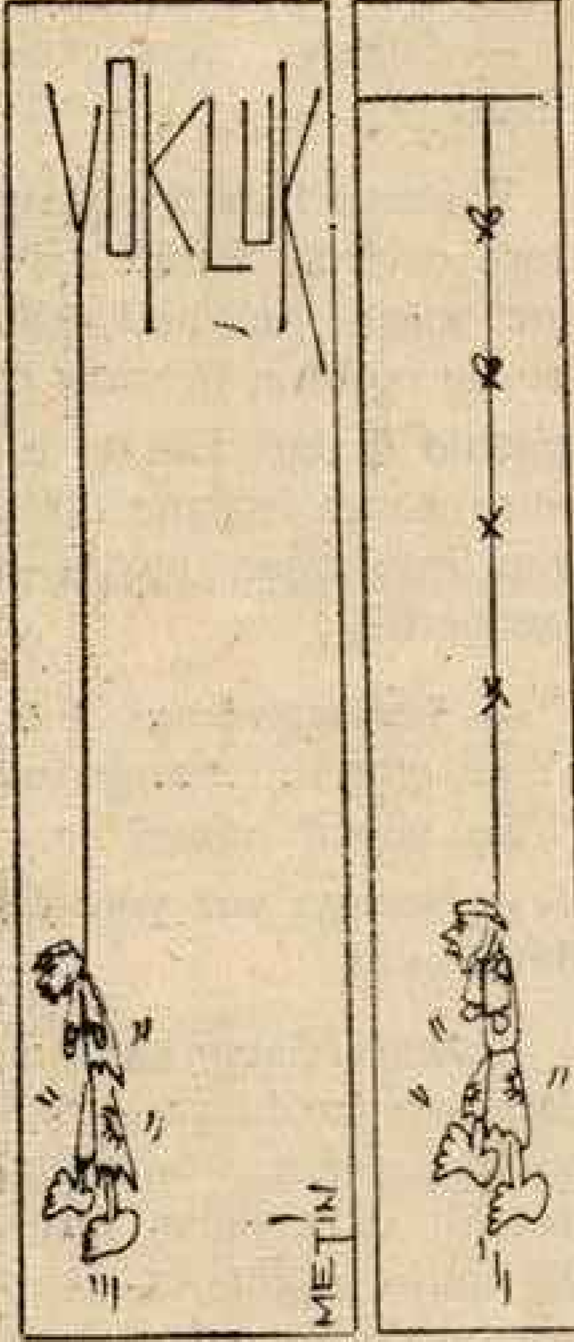
İşte, bütün dünyanın bildiği, fakat bizim kendimizden saklamağa çalıştığımız sorunun cevabı bu!

Kırpıp kırpıp..

Talû kabinesindeki şu bakanlara bakın : Kemal Satır, İlhami Sancar, Fethi Çelikbaş, Kemal Demir, Mukcdder Öztekin, Hayri Mumcuoğlu, Veta Tanır... .

Tanırsınız, vaktiyle hepsi de CHP'liydi bunların.

Nasreddin Hoca'ya sormuşlar ::

— Eskiyen ayları ne yaparlar Hoca?

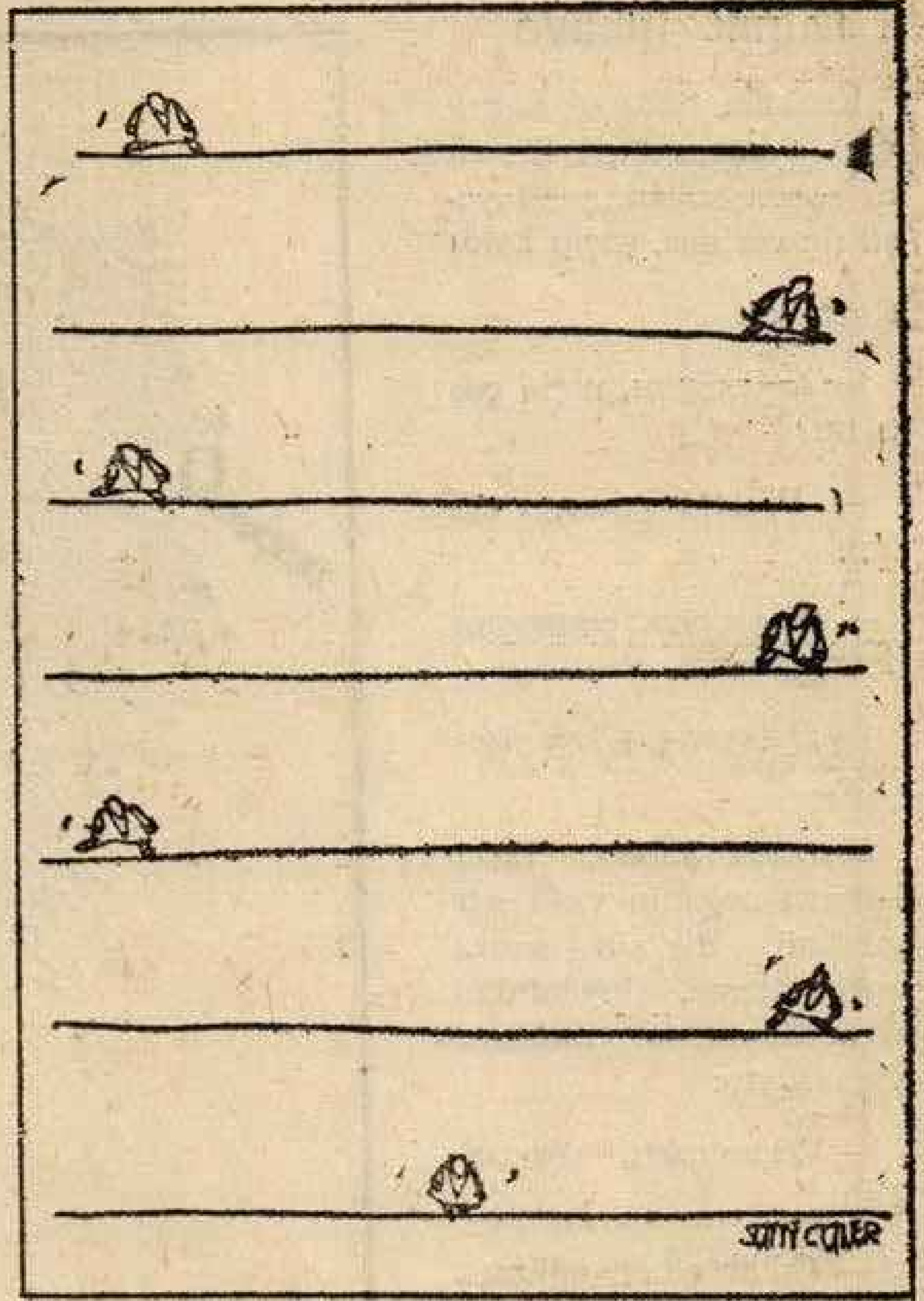
— Kırpar kırpar, yıldız yaparlar.

Vabis, Vabis!

Şu günlerde başlıyan 256 sanıklı Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi dâvasında, iddia edildiğine göre, sanıklar, AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'i de kaçıracaklarmış.

İddiaya birşey dediğimiz yok da, sanıklar bu işi biraz zor yaparlardı. Neden mi?

Yahu, Süleyman Demirel'i kaçırmak için koca bir Vabis gerek, öyle, otomobille filan kaçırılacak kilo mu var onda! Eh, o zaman da, kaçıramıyacaklar demektir.

TOPLUM — mizah'ın tefrikası olup, ayrıca para ile satılmaz ve pay kuponu dahi yoktur.

Lâle devrinde cellâtlar (4)

(Geçen haftaki bölümü okudunuz mu? Kaldığımız yerden devam ediyoruz :)

Usulen, bir devlet adamı idama mahkûm olunca, ferman, kendisine Bostancıbaşı tarafından eteği öpülerek hürmet gösterilir ve teselli yollu sözler söylenir ve apdest alıp iki rekât namaz kılmasına müsaade olunurdu; bu tebliğ ekseriya da metanetle karşılanırdı. Meselâ Viyana bozgunundan sonra, Belgrad'da idam edilen Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, namazından sonra *«vücudum toprağa düşsün»* diyerek odanın kilimlerini toplatmış, uzun sakalını kendi eliyle kaldırarak cellâdın kemendi geçirmesine yardım etmiş ve cellâda *«sanatını meharetle yap!»* demişti. Gene Onyedinci asır vezirlerinden Hezarpâre Ahmet Paşa ise, cellâdı karşısında görünce, *«vay kâfir kahpe oğlu!.»* diye bağırmış, mukavemet göstermiş, bir ahıra sürüklenerek götürülmüş ve cellat, Paşanın başındaki kavuğu alıp kendi başına, kendi başındaki kirli külâhı da Paşanın başına koyduktan sonra onu bir yumrukta çökertip boynuna yağlı kemendi atmıştı.

Taşrada, cellât gönderilip idam edilen siyasî mahkûmların, hükmün infazından sonra hemen daima başı, yolda bozulmaması için bal doldurulmuş bir kıl torba içinde cellât tarafından İstanbula getirilir ve payitahtta yıkandıktan sonra teşhir ve defnedilirdi.

Bir de cellâtsız idam cezası vardı ki, *«recim = taşa tutma»* denilirdi. İslâm şeriatına göre bir hristiyanla münasebette bulunduğu (yâni cinsel münasebette) katiyetle tespit edilen müslüman kadınlarının bu cezaya çarptırılmaları gerekirdi ki, bütün İmparatorluk tarihi boyunca, yalnız tek bir kadın, bu suçla suçlanarak, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa sadaretinde Sultanahmet'te, yılanlı sütun yanında recmedilmişti. Cellâtlar, kadını, kolları içerde olarak göğsüne kadar toprağa gömer, sonra halk tarafından taş yağmuruna tutularak linç edilirdi ki, eski müverrihlerimiz, linç karşılığı *«keşkeş etme»* tâbirini kullanmışlardır.

Osmanlı tarihinde en namlı cellâtlar,.........

(Bundan sonrası, geceleri okunamıyacak kadar korkunç ve o derecede insanî ve de vatanidir.)

Minik hikâye

Kazkafa Şaban, saksıya bir soğan dikti. Bir süre sonra soğan, yeşil yeşil uç verince, şaşıp kaldı

Kazkafa:

— Anneciğim, niçin çıktı bu?

— Elbette çıkar, oğlum...

— Ama ben, çıkmasını istemiyorum.

— Öyleyse taş koy üzerine..

Kazkafa Şaban, taşla kapattı soğanın yeşil sürgününü. Bir süre sonra soğan, taşın kıyısından gösterdi ucunu. Kazkafa yine şaştı:

— Yine çıktı, anneciğim!

— Çıkar elbet, oğlum... İyice kapat-

Kazkafa, taşla kapattı soğanın sürgününü. Fakat bir süre sonra, soğan yine «ceee!» dedi Kazkafa'ya. Kazkafa buna fena halde sinirlendi, nekadar taş şarsa, doldurdu saksıya, örttü soğanın üzerini. Aradan birhayli zaman geçti; birgün baktı ki Kazkafa, soğan yine çıkmış.

— Anneciğim, hep çıkıyor bu!

— Tabii çıkar, oğlum! İyice kapat!

— İyice kapatıyorum ama, yine de çıkıyor.

Oğlanın kazkafalılığından bıkıp usanmış olan anne,

— Saksıyı ters çevir, dedi.

Kazkafa Şaban, saksıyı ters çevirdi. Şimdi artık ne soğan gözüküyordu, ne de soğanın üzerine kapattığı taşlar. Fakat bir süre sonra soğan, saksının kıyısından başını uzatıverdi.

— Anneciğim bak, bak! Yine çıktı bu namussuz- Ne yapsın anne?

— Saksıyı vur yere oğlum, dedi.

Kazkafa Şaban, saksıyı kaldırıp vurdu yere. Saksı parçalandı, topraklar saçıldı ve taşların altında iğilip bükülerek uzanmış olan soğan, çırılçıplak ortada kaldı; az sonra da kurudu.

(Not: Bu hikâyenin hiç bir siyasî yönü ve anlamı yoktur!)

TOPLUM mizah

